

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

PETRA STEJSKALOVÁ

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

NÁSILNÁ KRIMINALITA A JEJÍ PŘÍČINY

Autor práce: Petra Stejskalová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: JUDr. Svatoš Roman, Ph.D.
Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Svatoš Roman, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

STEJSKALOVÁ, P. *Násilná kriminalita a její příčiny: bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 72 s. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Svatoš Roman, Ph.D.

Klíčová slova : kriminalita, kriminologie, násilí, agrese, trestný čin

Práce se zabývá problematikou násilné kriminality a příčinami vzniku násilí v naší společnosti. Charakterizuje kriminalitu, trestný čin, agresi, agresivitu a agresora. Práce uvádí jednotlivé násilné trestné činy. Trestný čin vražda, vražda novorozeného dítěte matkou, úmyslné ublížení na zdraví, loupež, znásilnění, domácí násilí jsou podrobněji popsány. Dále se práce zmiňuje o nové trestně právní úpravě násilné kriminality, o stavu, struktuře, dynamice násilné kriminality, etiologii a prevenci násilné kriminality. Na závěr bakalářská práce zkoumá problematiku násilné kriminality žen a vražedného jednání dětských a adolescentních pachatelů.

ABSTRACT

STEJSKALOVÁ, P. *Violent criminality and its causes. The bachelor thesis.* Ceske Budejovice: University of European and regional studies, o.p.s.2011. Leader of thesis JUDr. Svatos Roman, Ph.D

Key words: criminality, criminology, violence, aggression, criminal offense

The thesis deals with the issues of violent criminality and the causes of violence in our society. It characterises the criminality, criminal offenses, aggression and the aggressor. The paper presents individual violent criminal offenses. The criminal offense of a murder, the murder of new-born baby by the mother, intentional body harm, robbery, rape and domestic violence, which are described to more detail further. The theses also mentions the new additions to criminal legislation, the status, the structure and the dynamics of violent criminality, also the ethnology, and the prevention of violent criminality. At the conclusion the theses investigates the issues of violent criminality on women and the murderous actions of child or adolescent offenders.

OBSAH

Úvod	9
1 Cil a metodika bakalářské práce	12
2 Výklad základních pojmů.....	13
2.1 Pojem kriminalita.....	13
2.2 Trestný čin	13
3 Historie	14
4 Základní aspekty násilné kriminality.....	15
4.1 Perspektiva občanů	15
4.2 Násilí	15
4.2.1 Pojem násilí.....	16
4.2.2 Vztah práva a násilí.....	16
4.3 Agrese	17
4.3.1 Kriminální agrese může mít podobu.....	17
4.4 Agresivita.....	17
4.5 Agresor.....	18
5 Násilné trestné činy	19
5.1 Úmyslné trestné činy proti životu a zdraví (I.hlava)	19
5.1.1 Sociálně patologická charakteristika úmyslných trestných činů proti životu a zdraví	19
5.1.2 Pachatel úmyslných trestných činů proti životu a zdraví.....	20
5.1.3 § 140 - Vražda.....	20
5.1.4 § 142 - Vražda novorozeného dítěte matkou	23
5.1.5 § 146 - Úmyslné ublížení na zdraví	24
5.2 Některé trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci (IX. hlava)	25
5.3 TČ Proti pořádku ve věcech veřejných (X. hlava)	26
5.4 Obecně nebezpečné TČ (VII. hlava).....	26

5.5 TČ hrubě narušující občanské soužití.....	26
5.6 TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (III. hlava)	26
5.7 TČ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a lidské důstojnosti (II. Hlava)	26
5.7.1 § 173 - Loupež	27
5.7.2 § 185 - Znásilnění	29
5.8 Další násilné jednání	29
5.8.1 Domácí násilí	30
6 Nová trestně právní úprava násilné kriminality	35
7 Fenomenologie násilné kriminality	36
7.1 Stav násilné kriminality	36
7.2 Struktura násilné kriminality	36
7.3 Dynamika násilné kriminality.....	37
8 Etiologie násilné kriminality	39
8.1 Rodina	40
8.2 Normy chování uznávané v dané společnosti (hodnocení násilí společností).	40
8.3 Vliv prostředí	40
8.4 Ekonomická nerovnost	41
8.5 Politické	42
8.6 Chování však ovlivňují i další činitelé.....	42
8.6.1 Vliv masmédií.....	42
9 Prevence násilné kriminality	44
9.1 Situační prevence	44
9.2 Sociální prevence	45
9.3 Viktimologická prevence.....	45
9.4 Primární prevence	45
9.5 Sekundární prevence.....	46
9.6 Terciární prevence	46

10 Současné evropské strategie v prevenci násilné trestné činnosti.....	48
10.1 Celková reakce na násilí	48
10.2 Příklady současných evropských programů v oblasti obecné prevence násilí	48
10.2.1 Kamerové systémy a elektronická ostraha.....	48
10.2.2 Elektronické monitorování.....	49
10.2.3 Multimediální prevence násilí.....	50
10.2.4 Prevence úpravou prostředí a designem	50
11 Násilná kriminalita žen.....	51
11.1 Jak vraždí ženy.....	52
12 Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů.....	53
12.1 Osobnost a intelekt.....	54
12.2 Charakter a způsob vražedného jednání	54
12.3 Motivace	55
12.4 Hodnocení postoje k činu (zejména na ose lhostejnosti nebo lítosti)	55
12.5 Skupiny pachatelů.....	55
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	59
Tabulky a grafy	62

Úvod

Bakalářskou práci na téma Násilná kriminalita a její příčiny jsem si vybrala z toho důvodu, že jde o jednu z nejzávažnějších kriminalit současnosti. Navíc jsem se o této problematice chtěla dozvědět více.

Násilná kriminalita je zařazena do obecné kriminality. Jedná se o pojem, jenž se užívá v právu a s právem souvisejícími disciplínami, zejména v kriminalistice a kriminologii. Násilná kriminalita je součástí širšího jevu vyskytujícího se násilí. Souvisí s kulturou, tradicemi a životním stylem dané společnosti. Existuje mnoho příčin násilí ve společnosti. Násilí je podmíněno sociálně, kulturně, politicky, ekonomicky, psychologicky a fyziologicky. Škála působících kriminogenních faktorů je velmi pestrá. Společnost se snaží této kriminalitě věnovat mimořádnou pozornost.

V druhé kapitole mé práce je popsáno, co je to kriminalita a trestný čin. Protože kriminalita, kterou lze chápat jako určitou formu nežádoucího jednání, je jedním z mnoha klíčových faktorů, jenž provází lidskou společnost po celou dobu jejího kontinuálního vývoje, je zapotřebí tomuto pojmu porozumět.

Třetí kapitola se zabývá historickým vývojem násilné kriminality.

Ve čtvrté kapitole je podrobněji popsáno násilí a pojmy, které s násilím úzce souvisí, jako je např. agrese, agresivita a agresor. Agrese a násilí se stávají velmi často tématem diskusí téměř ve všech oblastech společenského života. Podoba kriminalizovaného násilí bývá zkoumána v těsné souvislosti s pachateli trestných činů, strukturou jejich osobnosti a otázkami motivace jednání. Násilí tvoří znak skutkové podstaty násilných trestných činů. Jak je v bakalářské práci zmíněno, kriminálně relevantní násilí směřuje k poškození života či zdraví člověka.

Pojem násilná kriminalita zahrnuje celou řadu závažných trestných činů, které jsou vypsány v páté kapitole. Jejich společným rysem je fyzické poškození oběti nebo alespoň záměr ji poškodit (od domácího násilí, pouliční kriminality, brutální vraždy, únosů až po organizovaný zločin). Některé, pro mne zajímavé násilné trestné činy, jsou zde rozepsány podrobněji.

Šestá kapitola je věnována nové trestněprávní úpravě násilné kriminality, která vstoupila v platnost v roce 2010.

Při úvahách o stavu, struktuře a dynamice nebývá násilná kriminalita chápána zdaleka jednotně. Rozdíly v pojetí se projevují zejména v míře posuzování násilí, které nemusí být vedeno jen proti osobě, ale i proti věci a které vedle fyzické podoby může

mít charakter verbální a psychický. Nejednotnost je dále v pojmání násilí jako modu operandi či složky procesu motivace. Fenomenologii je věnována sedmá kapitola.

Osmá kapitola je zaměřena na etiologii násilné kriminality. V této kapitole je zmíněno, kteří pachatelé jsou pro tuto kriminalitu typičtí. Trestné činy jsou zde rozděleny na dvě základní kategorie. V této části bakalářské práce nalezneme jednotlivé faktory, které mohou v lidech již zmiňované násilí vyvolat. Mezi tyto faktory patří např. rodina, vliv prostředí, hodnocení násilí společnosti, vliv masmédií. Právě o tomto faktoru se v poslední době hovoří velmi často.

Konec 20. a počátek 21. století zastihuje Českou republiku v procesu významných politických a sociálních změn. Tato nová situace stále vytváří okruhy problémů, na které je nutno reagovat a hledat odpovídající řešení. Násilná kriminalita patří také k aktuálním problémům. Široká veřejnost je znepokojena stále novými, rafinovanějšími a brutálnějšími projevy kriminality. Prevence je považována za nedílnou součást bezpečnostní politiky státu. Znamená to, že stát nemůže být zbaven svého oprávnění i své povinnosti prevenci usměrňovat a sledovat, zda preventivní aktivity jsou vyvíjeny v souladu se zákony a zda dochází k respektování lidských práv a svobod. Ochrana občanů před kriminalitou je považována za jeden ze základních důvodů existence státu. Právě v deváté kapitole jsou zmíněny druhy prevence násilí.

Desátá kapitola v bakalářské práci se věnuje současné evropské strategii v prevenci násilné trestné činnosti. Zejména tomu, jaké jsou celkové reakce na násilí. Dále jsou zde vyjmenovány některé příklady současných evropských programů v oblasti obecné prevence. Ty jsou podrobněji popsány a vysvětleny.

Násilné delikty představují pouze zlomek všech trestných činů, ačkoliv jim politici i veřejnost věnují značnou pozornost. Skoro naprosté většiny násilných deliktů se dopouštějí muži. Kriminalita a násilí se však začínají rozmáhat i mezi ženami. Jak vraždí ženy, jakých deliktů se dopouštějí a co je pro ně typické, je uvedeno v jedenácté kapitole.

V posledních letech se věková hranice pachatelů násilných trestných činů snižuje. V růstu násilné trestné činnosti mladistvých a nezletilých se nepochybně odráží současná situace ve společnosti. Každodenně se mladiství a nezletilí střetávají s nejrůznějšími formami násilí, preferovanými zejména ve filmech a počítačových hrách. Těmto věkovým skupinám jsou dnes navíc přístupné filmy, které pro velkou dávku brutality, byly v minulosti promítány pouze vojenským zabijákům, aby se posilovala jejich psychická odolnost. Násilí konané dětmi či mladistvými se dotýká celé společnosti a dle mého názoru je toto násilí mnohem závažnější než jakékoli jiné.

Vražednému jednání dětských a adolescentních pachatelů je věnována dvanáctá kapitola. Pachatelé jsou zde rozděleni podle způsobu jednání a podle anglické autorky Susan Baileyová jsou rozčleněni do několika kategorií. V kapitole jsou zmíněny i způsoby, jakými se vražd nejčastěji dopouštějí, co je k těmto činům vede a zda po spáchání trestného činu nebo tzv. spáchání činu jinak trestného pocítují lítost a vinu, či nikoliv.

1 Cil a metodika bakalářské práce

Agrese a sklony k násilnému jednání jsou součástí každého z nás nevyjímaje děti a mladistvých. V první řadě je důležité si uvědomit co je agrese a násilí a dále proč a jak vznikají, abychom dokázali následně takovéto jednání pochopit, ovládat a vysvětlit. Cílem bakalářské práce je na základě studia odborné literatury, knih, článků a právních norem zkoumat problematiku a příčiny násilné trestné činnosti v naší společnosti, jež je páchaná zletilými, ale bohužel i nezletilými pachateli. Zjistit jakým směrem se násilí v naší společnosti ubírá, jestli má vzestupnou tendenci či nikoliv a zdali jsou státní orgány úspěšné v prevenci nebo je naopak nutné přikročit k razantnímu zpřísnění trestů.

2 Výklad základních pojmů

2.1 Pojem kriminalita

Kriminalitou se rozumí takový druh sociální deviace, kdy dochází k porušení některé sociální normy nebo k podstatné odchylce od ní. Za sociální deviaci považujeme také porušení formálních očekávání, případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti. Od charakteru sociální normy, závažnosti jejího dodržování a míry porušení se odvíjí systém sankcí, které společnost vůči narušiteli normy uplatní.¹

V rámci kriminality jako druhem deviantního chování se můžeme setkat se dvěma pojetími. Kriminalitou neboli zločinností rozumíme souhrn společensky podmíněných činů, které mají relativně hromadnou povahu, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou v rozporu s trestním právem. Proto jsou platným zákonodárstvím posuzovány jako trestná činnost.²

Druhé pojetí definuje kriminalitu na základě teorie odchýlného neboli deviantního chování, což je na rozdíl od prvního pojetí neurčité, ale přináší kritický pohled na platné trestní právo. Do kriminality se zahrnují i takové sociálně patologické jevy, které s trestnou činností úzce souvisejí, předcházejí ji nebo ji podmiňují (konzumace drog, alkoholismus, prostituce, domácí násilí apod.).³ Jejich výskyt však nemusí být regulován trestním právem.

Kriminalitou neboli zločinností se zabývá vědní obor kriminologie.

2.2 Trestný čin

„Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“⁴

¹ MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. s. 11.

² URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. s. 114.

³ URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. s. 114.

⁴ Česká republika. Trestní řád 2010, vč.změn provedených zákony č. 41/2009 Sb., č. 272/2009 Sb. a č. 306/2009 Sb.. In *Trestní zákoník 2010, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.* 2010, číslo 747, s. 13.

3 Historie

„Kořeny násilí, které v naší společnosti stále narůstá, je třeba patrně hledat v její nedávné minulosti. Totalitní režim se snažil vymýtit tradiční hodnotový systém společnosti a nahradit jej systémem zcela protichůdným, vycházejícím z odlišné, cizorodé mentality a ideologie. Hodnota člověka byla chápána instrumentálně, toliko z hlediska jeho užitečnosti pro daný společenský systém.

Takto byly zrelativizovány dřívější hodnoty a zdevastována morálka společnosti, aniž by byly čímkoliv pozitivně nahrazeny. Morální krize se projevovala zejména oslabením pocitů zodpovědnosti za sebe sama a za své činy, jakož i oslabením úcty k základním humánním hodnotám, jako je život a duševní i tělesná integrita jiného člověka a jeho majetek. Šířící se konzumní mentalitě podléhaly zejména společenské vrstvy nedostatečně vybavené po stránce morální a charakterové vrstvy s nízkou úrovní kulturní a vzdělanostní. Vztahy mezi lidmi pozbyly nezbytné kultivovanosti a zhrubly až do forem předcházejících přímé agresí. Přitom projevy verbální agrese se staly neodmyslitelnou součástí denního života.“⁵

V rodinné sféře docházelo nejen k redukci jejích funkcí na funkci převážně ekonomickou ale i k citové frustraci dětí, zejména v nízkém věku. Vysoká rozvodovost je spojena se značným podílem neúplných rodin s nezletilými dětmi, při čemž dlouhotrvající konflikty, jež rozvodům předcházejí, se neblaze odrážejí na morálním a především psychickém vývoji dětí. Nepříznivé rodinné prostředí je jedním z faktorů, který u dětí vede dříve či později ke sklonům k násilí.

Po listopadu 1989 byly otřeseny všechny atributy policejního státu. Orgány formální institucionalizované kontroly, v první řadě policie, byly do značné míry paralyzovány. Část občanů přitom zaměňuje svobodu s anarchií. Navíc naše společnost dosud nemá, na rozdíl od zemí s dlouholetými demokratickými tradicemi, vytvořen přírozený imunitní systém, zejména v podobě různých občanských iniciativ, proti sociálně patologické nákaze. To vše umožňuje její šíření i na široké vrstvy, považované jinak za málo rizikové.⁶

⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 113.

⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 113.

4 Základní aspekty násilné kriminality

4.1 Perspektiva občanů

Vzestup naléhavosti problémů kriminality, kterou občané pocítují, patří k nejvýznamnějším posunům veřejného mínění za období uplynulých několika let. Pozornost, která je věnovaná násilí neustále roste. Je to opakovaně potvrzováno ve většině výzkumů, a proto nemá charakter jakéhosi momentálního výkyvu. Kriminalita se stává jevem, který potenciálně nebo přímo komplikuje a zatěžuje život rostoucímu počtu lidí. S kriminalitou srovnatelný růst významu zaznamenala pouze ekologie, v jejímž případě však neplatí to, co charakterizuje kriminalitu, a to souběžné zhoršování objektivní situace a názoru veřejnosti.⁷

4.2 Násilí

Násilí spojené s kriminalitou dnes patří mezi problém každodenního života občanů České republiky. Kriminálnímu násilí věnuje společnost velkou pozornost. Vysoký výskyt násilné kriminality v každé společnosti problematizuje právo občanů na osobní bezpečnost, vyvolává v nich strach z násilí, pocity nejistoty a velmi negativním způsobem mění a ovlivňuje kvalitu života jedince i společnosti. Problematice násilí se vedle kriminologie věnuje i řada dalších vědních oborů např. psychologie, kriminalistika, forenzní disciplíny.⁸

Násilí jako součást tzv. obecné klasické kriminality bývá z hlediska své frekvence právem považováno za ukazatele míry úspěšnosti úsilí státu a společnosti v souvislosti s kontrolou zločinnosti. Jedná se o pojem kriminologický, nikoli právní.

Násilí, které je páchané na jiném člověku a jehož důsledkem je určitá míra jak fyzického, tak psychického poškození, je ve většině společností podle práva kvalifikováno jako trestný (kriminální) čin.⁹

Násilí je trestná činnost, jež je založená na způsobu provedení deliktu. Ve statistikách Ministerstva vnitra České republiky jsou do této kategorie řazeny trestné činy jako vraždy, únosy, usmrcení lidského plodu, loupeže, násilí na veřejném činiteli, úmyslné ublížení na zdraví, rvačky, násilí proti skupině obyvatelstva, braní rukojmích,

⁷ GÁL, F. *Násilí*. 1. vyd. Praha : nakladatelství EGEM, 1994. s. 100.

⁸ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha : 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

⁹ ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Fakta, 1999. s. 123.

porušování domovní svobody, týrání svěřené osoby a další. Oblast násilné kriminality je velice široká a zahrnuje řadu dalších projevů kriminálního chování.¹⁰

4.2.1 Pojem násilí

- „sociologický - sociální jev vyvolaný sociálními procesy
- psychologický - patologický způsob integrace jedince s okolím agresivním nebo manipulativním způsobem (jde o úmyslné jednání - ubližování, napadení aj.)
- kriminologický - agrese v užším pojetí, tedy útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka ve smyslu úmyslného užití násilí (pohrůžky) vůči jiné osobě (dle motivace - nepřátelství, např. vražda ze msty instrumentální - slouží dalšímu účelu, např. loupež)
- laický (nejširší) - je násilí vůči:
 - osobě (kriminologický pojem)
 - věci (vloupání, vandalismus)
 - sobě samému (sebevražda)
- trestní zákoník pojem násilí nedefinuje, pouze ve výkladových ustanoveních, konkrétně v § 119 upřesňuje, kdy je také trestný čin spáchán násilím. Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem¹¹

4.2.2 Vztah práva a násilí

Vztah práva a násilí je nám do určité míry zjevný, zřejmý a známý. Jedním z důvodů, proč je vztah práva a násilí vnímáno jako nedostatečně zkoumané, je jeho domnělá zjevnost, všudypřítomnost a letitá praxe, která velela chápat právo podmíněné násilím jako fakt, který sice lze zpochybňovat, ale pouze jen v malé míře.

¹⁰ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2005. s. 383.

¹¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 71.

4.3 Agrese

Základem každého násilného trestného činu je agrese, ne vždy však agresivita. Pojmy násilí, agrese a agresivita spolu úzce souvisejí, nejsou však identické.

Ne každé agresivní chování musí být postihováno trestním zákonem. Jako kriminální agrese je označováno takové chování subjektu, které ohrožuje nebo porušuje zájmy chráněné trestním právem (útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka, při úmyslném užití fyzického násilí nebo pohrůžky násilím vůči jiné osobě).

Agrese je útočné jednání vůči druhé osobě či tendence zničit nebo poškodit nějaký objekt. Může být zaměřena:

- a) vůči jednotlivým osobám,
- b) vůči nějaké skupině obyvatel (obětní beránek),
- c) vůči celé společnosti.

Existuje řada teorií agrese, jež lze rozdělit na psychoanalytické, behavioristické a ethologické. Podstatou rozdílu mezi jednotlivými pojetími lze spatřovat buď ve zdůrazňování toho, že agrese je pudová záležitost, či v pojmání agrese jako naučeného chování.¹²

4.3.1 Kriminální agrese může mít podobu

- a) instrumentální - je prostředkem k dosažení nějakého bezprostředního cíle je zmocnění se cizí věci či odstranění svědka
- b) expresivní agrese, která má smysl sama o sobě - jedná se o vraždy ze msty apod.

V expresivní agresi nejde o nic jiného než páchat škodu. Klasickým příkladem agresivního chování je vandalismus. Smyslem vandalismu je vyjádřit sama sebe tím, že něco ve svém okolí zničím.

4.4 Agresivita

Agresivita je tendence k útočnému, či nepřátelskému jednání vůči druhé bytosti, kolektivu, instituci apod. nebo vůči sobě samému. Agresivitu chápeme v širším slova

¹² KUCHTA, J. a kol. *Kriminologie, II. Část. 1.* vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1993. s. 93.

smyslu jako cílevědomé jednání, jímž chceme něčeho dosáhnout (z tohoto hlediska je veškeré lidské jednání víceméně agresivní, i když je to jen částečně zjevné).¹³

4.5 Agresor

„Agresorem je ten, kdo provádí či již provedl agresi. V mnoha publikacích je agresor také nazýván násilníkem. Z některých případů vyplývá, že se vůbec nemusí jednat o extrémně fyzicky silného člověka.

K agresorovi je nutno přistupovat jako k člověku, který je agresivní ke svým nejbližším. V některých případech se jedná o člověka, jenž vystupuje na veřejnosti jako gentlemanský, příjemný, přátelský, nebo zase naopak jako tichý, slabý, jemný člověk. Pak je možné konstatovat, že tento stav je výsledkem buď závažné psychické poruchy nebo důsledkem výchovy či deficitu. Pozornost bude orientována na okolnosti, které provázejí a vyvolávají agresi.“¹⁴

¹³ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Jak a proč nás děti trápí*. Praha : Grada Publishing, s. r. o., 1997. s. 45 – 55.

¹⁴ TESSYNA, L. *Charakteristika násilí, agrese, agresivity 3* [online]. 2007, poslední revize 26.9.2009 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupný z WWW: <http://sweet-tessyna.blog.cz/0804/charakteristika-nasili-agrese-agresivity-3>.

5 Násilné trestné činy

Trestné činy násilné povahy nenajdeme v trestním zákoně jako ucelenou skupinu. Patří sem např.:

5.1 Úmyslné trestné činy proti životu a zdraví (I.hlava)

Mezi nejzávažnější trestné činy patří:

- § 140 - vražda
- § 141 - zabití
- § 142 - vražda novorozeného dítěte matkou
- § 145 - těžké ublížení na zdraví
- § 146 - ublížení na zdraví
- § 158 - rvačka.

5.1.1 Sociálně patologická charakteristika úmyslných trestných činů proti životu a zdraví

Trestně právní ochrana života a zdraví člověka je obrazem našeho ústavního práva. Trestné činy, jež směřují proti životu člověka, řadíme mezi nejzávažnější a nejnebezpečnější trestné činy. Kromě nenahraditelné škody, jež je způsobena poškozenému, např. zmaření jeho života, přinášejí zpravidla značnou emociální a mnohdy i materiální újmu dalším osobám. Na jedné straně nejbližším rodinným příslušníkům oběti, na straně druhé také rodině pachatele.

Celkově zde jde o skupinu trestných činů, zařazených do různých hlav trestního zákona. Z kriminologického hlediska je však vhodné zmínit se o nich společně, neboť je u nich zpravidla společný rys násilného jednání i předmět útoku - lidské tělo. Zájem na ochraně lidského života a zdraví je většinou jediným objektem trestného činu.

Zmíněné trestné činy patří k tradičním formám kriminality, které jsou odsuzovány naprostou většinou občanů. Stále častěji vystupují do popředí činy, které vyplývají z narušených mezilidských vztahů. Dochází k nim nejednou v napjaté situaci, na jejímž zrodu lze shledat často i podíl oběti trestného činu.¹⁵

¹⁵ VANTUCH, P. *Kriminologie, zvláštní část*. 1. vyd. Brno : Univerzita J. E. Turkyňe, 1982. s. 125.

5.1.2 Pachatel úmyslných trestných činů proti životu a zdraví

Průměrný věk pachatelů trestného činu vraždy je většinou nižší než 30 let. Pro tyto pachatele je charakteristická nízká úroveň jejich vzdělání a kvalifikace spjatá s extrémně primitivním myšlením a nedostatkem sebekontroly potřebné pro společenské soužití. V zásadě byla každé pátá osoba v době kdy, došlo k trestnému činu, bez pracovního poměru. Značná část ostatních, kteří pracovali, byli na pracovišti negativně hodnoceni. Často jde o vznětlivé, agresivní či nezdrženlivé psychopaty. Přes 50% pachatelů bylo před spácháním vraždy odsouzeno za úmyslný trestný čin.¹⁶

U vražd vystupuje do popředí obvykle blízký vztah pachatele k oběti. Nezřídka sám poškozený přispívá určitou formou k tomu, že se stává obětí trestného činu.

Pro pachatele trestného činu ublížení na zdraví je typická vysoká recidiva trestné činnosti. Přitom úmyslné ublížení na zdraví je nejčastější u pachatelů mladších věkových kategorií, vyznačujících se nižší kulturní a vzdělanostní úrovní.

V mnoha případech lze pachatele trestného činu proti životu a zdraví hodnotit jako psychopaty či anomální osobnosti, což bývá nejednou způsobeno či ovlivněno buď nedostatky ve výchově, nebo zaměřením výchovy nežádoucím směrem. Pro mnohé z nich je důležitější právo silnějšího, bezohlednost vůči všem, kteří jsou v menšině, nebo vůči těm, kteří jsou snáze napadnutelní, především k starým lidem, k invalidům apod. Jejich surové útoky mívají nejednou tragické, nenapravitelné následky.¹⁷

5.1.3 (§ 140 TZk - první hlava zvláštní části) - Vražda (Graf č. 1:

V grafu je znázorněn vývoj vražd v letech 2000 - 2010)

„Vraždy jsou nejzávažnějším trestným činem. Podle nového trestního zákoníku jsou to trestné činy proti životu a zdraví. Nová právní úprava zpřísnila tresty za vraždu. Dále zavedla nový trestný čin zabití, které se od vraždy odlišuje tím, že k úmyslnému usmrcení dojde v silném rozrušení, tj. ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo vlivem předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.“¹⁸

Objasněnost vražd je relativně vysoká a má vzestupnou tendenci. I přesto, že užívané násilí je stále brutálnější, dochází na území celé České republiky k poklesu vražd.

¹⁶ VANTUCH, P. *Kriminologie, zvláštní část*. 1. vyd. Brno : Univerzita J. E. Turkyň, 1982. s. 129 - 130.

¹⁷ VANTUCH, P. *Kriminologie, zvláštní část*. 1. vyd. Brno : Univerzita J. E. Turkyň, 1982. s. 129 - 130.

¹⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 78.

Charakteristika a motivace

„Vraždy představují velkou různorodost motivů, predeliktních situací a způsobů provedení. Převažují vraždy, kde usmrcení je konečným cílem pachatelova jednání (vraždy motivované žárlivostí, mstou či nenávistí). Jde o emotivně laděné a spontánní reakce poznamenané např. konflikty v rodině a ve vztazích pachatele k nejbližšímu okolí. Typově závažnější jsou úmyslná usmrcení, jež jsou toliko prostředkem k dalšímu cíli, tj. vraždy motivované ziskovostí, k vyhnutí se trestní odpovědnosti či k dosažení sexuálního uspokojení.“¹⁹

Objevují se i vraždy, kdy dochází k vyřizování si účtů mezi kriminálními skupinami nebo konkurenčními podnikatelskými subjekty s úmyslem zbavit se nežádoucích věřitelů nebo konkurentů.²⁰

Pachatelé obecně

(Tabulka č. 1: Jsou zde znázorněny vraždy členěné podle policejní statistiky za rok 2009 a 2010; Člení se podle motivů spáchání. Dále tabulka ukazuje počet registrovaných a objasněných vražd a rozděluje pachatele podle recidivy, věku a pohlaví. Navíc uvádí počty vražd spáchaných pod vlivem alkoholu.)

- nízká úroveň vzdělání a kvalifikace
- primitivní myšlení
- nedostatek sebekontroly
- psychopatologické fenomény

V roce 2010 bylo celkem v ČR spácháno 173 vražd. Z tohoto počtu bylo nejvíce vražd motivováno osobními vztahy, a to 100. Jde o vraždy jež byly spáchané mezi osobami, které se většinou velmi důvěrně znají, např. v rodinách mezi manželi, mezi milenci a jinak příbuznými osobami. Tyto vraždy jsou také poměrně často páchany pod vlivem alkoholu. Ve většině případů k nim dochází na základě hádky. Podílí se na nich nejen muži, ale pachateli jsou dnes i ženy, konkrétně v 24 případech. Další větší skupinu tvoří vraždy ostatní, tedy ty, které podle policejních statistik nelze zařadit mezi jednotlivé druhy vražd a již se více nečlení. Těchto vražd bylo v roce 2010 spácháno

¹⁹ KUČHTA, J. a kol. *Kriminologie, II. Část*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1993. s. 98.

²⁰ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

49. Velkou skupinu tvoří vraždy se zjištěným motivem, tedy vraždy loupežné, celkem jich bylo 20. Procento objasněnosti vražd je poměrně dosti vysoké, činí více jak 90 %.²¹

Podíváme-li se na složení pachatelů, zjistíme, že recidivistů (tj. osoby, které se dopustily vraždy nejméně podruhé) bylo v roce 2010 90, což z celkového počtu pachatelů 156 činí více jak polovinu. Vysokou účast mají recidivisté na vraždách loupežných, ze 15 pachatelů jich bylo 13. V této souvislosti lze přivítat zpřísnění trestů v novém trestním zákoníku, mimo jiné za vraždy spáchané opětovně se původní trest 12-15 let a výjimečný trest zpřísnil na 15-20 let a výjimečný trest.²²

Děti do 15 let věku v roce 2010 spáchaly dvě vraždy. V roce 2009 děti do 15 let věku vraždu nespáchaly. V roce 2008 je evidováno, že děti tohoto věku spáchaly 3 tyto činy.²³

Oběti

(Tabulka č. 2: Vykazuje oběti vražd v roce 2009 v ČR. Vraždy jsou rozděleny podle motivu spáchání a oběti podle věku a pohlaví.)

U loupežných vražd se většinou oběťmi stávají osoby starší 60 let, a to především ženy, které jsou pro pachatele snadnou kořistí vzhledem k tomu, že se neumějí dostatečně bránit.

Za rok 2009 byly spáchány dvě vraždy se sexuálním motivem, jedna na ženě mladistvé a druhá na muži středního věku. Jak jsem se již zmínila výše, k největšímu počtu vražd dochází mezi osobami, které se znají. Těchto vražd bylo v roce 2009 celkem 87. Ve čtyřech případech se obětí stalo dítě. Tyto trestné činy jsou převážně páchané v rodinném kruhu, kde je jeden z rodičů nepokrevní. Objevují se i případy, že se matka zbaví svého dítěte, neboť je jí na obtíž. Pokud se zaměříme právě na vraždu novorozeného dítěte matkou, tak v roce 2009 došlo k jednomu případu.

Oběťmi vražd jsou většinou muži ve středním a starším věku. Muži se stávají obětí proto, že užívají násilí proti ženě nebo dětem. Z toho důvodu jsou právě ženami usmrcováni v afektu. U vražd na objednávku byly čtyři oběti, všechny mužského pohlaví. Příčinou je jejich podnikatelská činnost. V ní muži převažují nad ženami. Navíc spory mezi muži jsou řešeny mnohem radikálnější způsobem než mezi ženami.

²¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 79.

²² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 79.

²³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 79.

Celkem se stalo za rok 2009 obětí vražd 176 lidí, z toho bylo 114 mužů a 62 žen. Tento poměr vychází především ze skutečnosti, že muži vedou agresivnější způsob života a při řešení konfliktních situací se sami stávají častěji obětí vražd než ženy.²⁴

5.1.4 § 142 - Vražda novorozeného dítěte matkou

Případy, kdy matka při porodu nebo po něm usmrtí své novorozené dítě, se čas od času v našich médiích objevují a vždy vyvolají velmi silné a většinou odsuzující reakce. Vražda novorozeného dítěte matkou je v současné společnosti vnímána jako jeden z nejtěžších trestných činů, ale nebylo tomu tak vždy. V historii lidstva najdeme etapy, kdy rodiče byli pány nad svými dětmi a měli tak i právo rozhodovat o jejich životě a smrti.

V našem trestním zákoně nalezneme ustanovení § 142, který se zabývá trestným činem vraždy novorozeného dítěte matkou. Podle tohoto ustanovení matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let. V tomto případě jde o privilegovaný trestný čin, který je v poměru speciality k trestnému činu vraždy.

Zvláštnost tohoto trestného činu spočívá právě v jeho zvláštním znaku, kterým je rozrušení způsobené porodem. Zákon zde zohledňuje specifický psychický stav nebo citovém rozrušení, které je způsobeno nejen samotným zážitkem z porodu, ale i hormonálními změnami, jež se v ženě v této souvislosti odehrávají a jež můžou u některé ženy, zejména pokud jde o labilní či psychopatickou osobnost, vyústit i v usmrcení jejího právě narozeného dítěte. U některých žen (asi 10- 20%) se tak může projevit tzv. syndrom poporodní deprese. Mezi nejčastější symptomy patří pocity neschopnosti se o dítě postarat, únavy a viny za nedostavující se očekávaný pocit lásky k dítěti. To může trvat několik týdnů i měsíců. Mnohem závažnější je pak laktační psychóza, která se naštěstí objevuje jen u malého počtu žen- uvádí se kolem 1- 2%. Jejími příznaky jsou halucinace, mentální zmatek a návaly paniky. Může vyústit až v pokusy o sebevraždu, či zabití novorozeněte. Toto rozrušení se prokazuje posudkem znalce z oboru porodnictví. V porovnání s trestným činem vraždy, který je trestán

²⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 80 s.

odnětím svobody v trvání od deseti až do patnácti let, je právě tento specifický stav matky novorozeného dítěte důvodem mírnější trestní sazby, tj. tři až osm let.²⁵

Pokud se neprokáže, že se matka v době, kdy usmrtila své novorozené dítě, nacházela ve stavu rozrušení, které bylo vyvoláno porodem, bude se její jednání posuzovat jako kvalifikovaná vražda, tedy jako vražda osoby mladší patnácti let. Ta je sankcionována trestem odnětí svobody na patnáct až dvacet let nebo i výjimečným trestem.

Vražda novorozeného dítěte je pak specifickým trestným činem, kterého se může dopustit pouze žena – matka. Příčiny této vraždy jsou zohledněny v trestním zákoně v tom smyslu, že jde o samostatnou skutkovou podstatu.

Ale i mezi ženami se najdou chladnokrevné vražedkyně. Příčiny je pak třeba hledat jinde, zejména v osobnostních rysech pachatelky a sociálním prostředí, které na ni mělo po dobu jejího života vliv.

5.1.5 § 146 - Úmyslné ublížení na zdraví

Motivace

- vyřizování konfliktních situací násilím, ale ne jednáním
- odplata nebo msta
- vyřizování účtů
- zastrašení protivníka
- zejména v rodinách řešení problému násilím

Charakteristika pachatelé

- nízká roveň vzdělání a kvalifikace
- primitivní myšlení
- nedostatek sebekontroly
- inklinace k jednoduchému a rychlému způsobu řešení konfliktní situace
- blíží se svými osobnostními charakteristikami k vrahům

²⁵ KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. 2003. č. 5, *Trestněprávní revue*. s. 141.

(Tabulka č. 3: Ukazuje kolik trestných činů bylo zjištěno,, objasněno. Dále skladbu pachatelů trestného činu úmyslného ublížení na zdraví na území ČR v roce 2009 a v roce 2010)

Oběti

(Tabulka č 4: Ukazuje oběti u TČ úmyslného ublížení na zdraví; oběti člení podle věku a podle pohlaví.)

Oběťmi úmyslného ublížení na zdraví se stávají většinou muži než ženy a to řádově třikrát častěji. Tento poměr platí pro osoby středního věku a nezletilé. U mladistvých je tento poměr daleko vyšší, téměř 1 : 6 pro muže. To vyplývá ze skutečnosti, že především mladí chlapi z důvodu „*boje o samici*“, navíc umocněnou jejich agresivitou a výbušností, řeší konflikty pomocí síly. Současně, dochází i k ublížení na zdraví protivníka. Sledujeme-li poměr obětí mezi muži a ženami u osob starších 60 let, je zde naproti střední generaci rozdíl. Zvýšení poměru žen jako obětí u trestného činu úmyslného ublížení na zdraví lze odůvodnit snad tou skutečností, že ženy se dožívají vyššího věku, a tak po delší časové období jsou potenciálními a koneckonců i faktickými oběťmi než muži. Nutno přiznat, že tato skutečnost platí v určité míře pro veškerou trestnou činnost.²⁶

Je zapotřebí vzít v úvahu i některé další trestné činy, i když zájem společnosti na ochraně života a zdraví občanů není jejich primárním objektem. Jedná se např. o:

5.2 Některé trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci (IX. hlava)

- § 310 - rozvracení republiky
- § 311 - teroristický útok
- § 312 - teror
- § 314 - sabotáž

²⁶ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 84.

5.3 TČ Proti pořádku ve věcech veřejných (X. hlava)

- § 323 - násilí proti orgánu veřejné moci
- § 325 - násilí proti úřední osobě

5.4 Obecně nebezpečné TČ (VII. hlava)

- § 272 - obecné ohrožení
- § 291 - ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla

5.5 TČ hrubě narušující občanské soužití

- násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci
- opilství

5.6 TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (III. hlava)

- § 185 - znásilnění
- § 186 - sexuální nátlak
- § 189 - kuplířství

5.7 TČ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a lidské důstojnosti (II. Hlava)

- § 173 - loupež
- § 174 - brání rukojmích
- § 175 - vydírání
- § 176 - omezování svobody vyznání
- § 177 - útisk
- § 179 - porušování svobody sdružování a shromažďování
- § 185 - znásilnění

5.7.1 § 173 - Loupež

Loupež je jedním z trestních činů, jehož vývojový trend byl u nás v letech 1990 - 1991 velmi znepokojivý. (*Tento vývoj je znázorněn v grafu č. 2.*)

Loupež jako trestný čin je zařazena do II. hlavy trestního zákona mezi trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, kde u základní skutkové podstaty je pachatel potrestán odnětím svobody na 2 - 10 let, u kvalifikovaných na 5 – 18 let.²⁷

Loupež patří vedle úmyslného ublížení na zdraví k nejčtetnějším násilným trestným činům. Jedná se tedy o závažný trestný čin, který se vyznačuje určitým násilím nebo užitím pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci. Tyto znaky zvyšují společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu a odlišují ho od trestného činu krádeže. Pachatelé loupeží jsou charakterizováni často jako bezcitní lidé se sklony k násilí.

„Odnětím svobody na pět až dvanáct bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo

d) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu

Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.“²⁸

Podle výsledků jednoho výzkumu zaměřeného na loupež bylo 35% útoků spácháno spontánně bez předchozí přípravy. Více jak tři čtvrtiny pachatelů před činem požili alkoholické nápoje. V 85% případů se uplatnilo fyzické násilí, použití zbraně však bylo ojedinělé. Typickou formou bylo spáchání loupeže ve dvojici (42%) či skupině (27%).²⁹

Charakteristika a motivace loupeže

- „ze ziskuchtivosti (např. k získání prostředků na drogy, hrací automaty)

²⁷ ČERVENKA, V., POSPÍŠIL, A. *Kriminalistický sborník : kazuistika*, 2004. č. 4, Král lupičů. s. 14.

²⁸ Česká republika. Trestní řád 2010, vč.změn provedených zákony č. 41/2009 Sb., č. 272/2009 Sb. a č. 306/2009 Sb.. In Trestní zákoník 2010, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.. 2010, číslo 747, s. 13

²⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. 137 s.

- typické pro velkoměstské pouliční prostředí (velká hustota obyvatelstva, snadné uniknutí a splynutí s ostatními, atd.)
- největší variabilita a dynamika nových forem (např. v poslední době se rozmáhají loupeže v barech)
- vysoká anonymita (často se používají prostředky ke krytí obličeje, např. masky, punčocháče, pletené čepice, kšiltovka, sluneční brýle)³⁰

Loupež je považována za typicky pouliční a tím i velkoměstskou kriminalitu. Nejfrekventovanějším místem páchaní loupeží jsou veřejnosti přístupné prostory pod širým nebem (ulice, parky), nejfrekventovanější dobou pozdní večerní a noční hodiny.

Pachatelé

(Tabulka č. 5: Ukazuje registrované a objasněné TČ loupeže a skladbu pachatelů loupeží spáchaných v roce 2009 a v roce 2010 v ČR. Tyto se člení na loupeže spáchané na finančních institucích a ostatní loupeže.)

Také pachatelé loupeží se vyznačují podprůměrnou vzdělaností a mentální úrovní. Na loupežích se stále více podílejí mladší věkové kategorie. Vysoká účast Romů na loupežích se rovněž nedá popřít. Tito pachatelé mívají sklony vyhýbat se práci. Loupeže jsou často páchany pod bezprostředním vlivem alkoholu a jsou motivovány i potřebou získat prostředky na něj. Kořist získaná loupeží mívá převážně nízkou hodnotu. Lupiči bývají lhostejní a jejich vývoj lze označit za psychopatický.

Oběti

(Tabulka č. 6: Člení loupeže na loupeže finančních institucích a ostatní loupeže. Oběti rozděljuje podle věku a pohlaví.)

Mezi mladistvými a nezletilými se obětmi loupeží stávají zejména chlapci, a to ve výsledku téměř pětkrát častěji než dívky. Tato trestná činnost je páchána zejména mezi chlapci navzájem. Nízký počet obětí u dívek je možná proto, že přepadnout dívku je prostě „proti přírodě“. U dospělých žen už tomu bohužel tak není, ty se stávají obětmi loupeží již více než muži. Nápadné je to v přírodě, při nichž loupežím na finančních institucích podléhají ženy. Zde se stalo v roce 2009 obětí loupeže 130 žen

³⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 80.

a pouze 10 mužů. Vyplývá to ze dvou skutečností. Za prvé ženy jsou slabší, a proto snadněji přemožitelné a za druhé, a to platí právě zejména o loupežích na finančních institucích, jsou ženy častěji zaměstnány jako pracovnice pošt a jiných finančních subjektů než muži. Situace u osob starších 60 let je velmi obdobná. Ženy se v této věkové kategorii také stávají oběťmi častěji než muži, a to více jak dvakrát.³¹

5.7.2 § 185 - Znásilnění

Charakteristika a motivace

Jedná se o mravnostní trestnou činnost s prvky násilí. Znásilnění je charakterizováno velmi širokým rejstříkem jednání, kde na jedné straně jde o obyčejně surové útoky, motivované někdy sexuální deviací pachatele, na straně druhé pak o případy, kdy se pachatel domnívá, že násilné donucení ženy k pohlavnímu styku je přípustné. Případy skupinového znásilnění jsou řídké.

Pachatelé

O osobnosti pachatelů znásilnění platí ve značné míře to, co bylo řečeno o pachatelích jiných násilných trestných činů (nízká úroveň vzdělání, nekulturnost, primitivismus, nezdrženlivost). Protože významným stimulem sexuálního napětí bývá etylické ovlivnění, narušující zároveň zábranné mechanismy v činnosti mozku, je poměrně vysoký podíl případů znásilnění spáchaných pod vlivem alkoholu jevem zcela přirozeným.³²

Oběti

Jako charakteristický rys lze u znásilnění zmínit jeho vysokou latenci (zábrany poškozených v oznamování trestné činnosti) a nezanedbatelnou úlohu obětí v genezi části těchto deliktů.

5.8 Další násilné jednání

- § 344 - vzpoura vězňů

³¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 82.

³² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 137.

- § 292 - zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny
- § 358 - výtržnictví
- § 198 - týrání svěřené osoby
- § 171 - omezování osobní svobody
- zavlečení do ciziny
- § 178 - porušování domovní svobody
- šikanování
- únos
- domácí násilí
- násilí na školách
- zločiny ze zaujatosti
- terorismus
- pronásledování (stalking)

Jde tedy o široký výčet trestných činů rozličné typové závažnosti, z nichž ovšem zdaleka ne všechny jsou frekventované. Navíc trestní statistika vykazuje samostatně pouze část z nich.

5.8.1 Domácí násilí

Domácí násilí je rozšířeným problémem celé společnosti. Vyznačuje se vysokou latencí a velkým dopadem na oběť. Dlouhodobost, nevypočitatelnost týrání způsobují reakce člověka, které u jiných trestných činů nenalzáme. Oběť domácího násilí trpí tzv. syndromem týrané ženy. Mění se její mentální rozpoložení. Syndrom týrané ženy zahrnuje posttraumatickou stresovou poruchu, kdy se oběť nemůže vyrovnat s opakovanou viktimizací. Posttraumatickou stresovou poruchu způsobují psychické a fyziologické problémy. Dalším znakem syndromu týraných žen je naučená bezmocnost. Oběť svým chováním neovlivňuje výskyt útoků. Výsledkem je rezignace a pasivní chování. Domácí násilí má dopad i na děti, které jsou většinou přítomny tomuto násilí jako svědci. Nebezpečím pro ně je tzv. transgenerační přenos násilí, což znamená pro dívky potencionální šanci, stát se obětí domácího násilí a pro chlapce potencionální šanci stát se agresorem.³³

Základním rysem tohoto agresivního chování je, že se odehrává mezi blízkými lidmi, kdy jsou mezi pachatelem a obětí citové, sociální a ekonomické vazby. Domácím

³³ ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí-přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 4.

násilím, které též někdy označujeme jako násilí v rodině a domácnosti, je obecně rozuměno agresivní chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach. Prostřednictvím vyvolaného strachu pak násilný partner kontroluje a ovládá chování toho druhého.

Mezi další specifické rysy domácího násilí patří místo, kde se násilí odehrává. Ve většině případů se jedná o místa nejsoukromější, o byty a domy jednotlivých rodin. Od útoků na partnerovu důstojnost přechází násilí k ohrožení zdraví, majetku i života oběti. Lze tedy říci, že domácí násilí představuje opakované a dlouhodobé týrání partnera, se kterým se dělíme o soukromí.

Domácí násilí může nabývat různých forem a může vycházet od kohokoli ke komukoli. Násilně se může chovat muž k ženě (byly zaznamenány i případy opačné), dospělé děti ke svým rodičům, mladí lidé k starším lidem a naopak. Proto na základě těchto poznatků používáme následující typologii domácího násilí:

- násilí na dětech
- násilí na ženách
- násilí na seniorech
- násilí na zdravotně postižených
- násilí na mužích

I přesto, že rozeznáváme tolik typů domácího násilí, veškeré dosud provedené průzkumy a šetření hovoří zcela jasně o tom, že většiny páchaného domácího násilí v rodinách se dopouštějí rodiče na svých dětech a muži na ženách.³⁴

„Domácí násilí má tyto charakteristické znaky:

a) opakovanost - jde o jednání, které má svůj vývoj; dochází opakovaně k jeho projevům, často i po velice dlouhou dobu,

b) postupný nárůst intenzity - domácí násilí začíná zpravidla psychickým násilím a zpravidla se přidává násilí fyzické, útoky jsou zpočátku vedené proti lidské důstojnosti, posléze proti zdraví a mohou vyústit i v útoky proti životu,

c) jasné role - k násilí dochází mezi blízkými osobami, kde lze diferencovat roli násilné a ohrožené osoby, jejich vzájemné postavení je nerovné a role se v průběhu incidentů nemění,

³⁴ ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí-přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Bílý kruh bezpečí, 2002. s. 4.

d) páchání násilí v soukromí - k násilí dochází zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí společného obydlí, ale i na jiných místech, např. chata, hotel apod.; jednotlivé útoky zapadající do schématu domácího násilí se však mohou vyskytnout i na veřejnosti.³⁵

V případě rodinných konfliktů je velmi těžké jednoznačně stanovit, kdo je skutečná oběť a kdo skutečný pachatel. Oběť zůstává u násilného partnera z několika důvodů. Tím hlavním bývá snaha zachovat úplnou rodinu při výchově dětí, dále přetrvávající citový vztah k násilnému partnerovi, tendence neustále ho omlouvat a často přebírat odpovědnost a vinu na sebe. Avšak v neposlední řadě bývá důvodem strach z dalšího fyzického útoku ze strany partnera. Každý člověk, který trpí násilným jednáním v rodině a hledá pomoc, si zaslouží naši důvěru, pochopení a podporu.

Metodika postupu policisty při vykázání

Problematicke domácího násilí je v rámci zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky věnována samostatná hlava druhá a to konkrétně § 44 až § 47. Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, které mohou být fyzické, ale i verbální, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví nebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Rozsah prostoru, z něhož se osoba vykazuje se určuje tak, aby byl naplněn účel sledovaný vykázáním. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.³⁶

„Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření soudu v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.“³⁷

Vykázání agresora je v zákoně o policii koncipováno jako donucovací úkon sui generis (Škoda, J., Vavera, F., Šerda R., Zákona o policii s komentářem. Plzeň : Aleš

³⁵ Česko. Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 27. listopadu 2006, č. 179/2006: kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí. In *Policejní prezidium České republiky*. 2006, čl. 2, 3 s.

³⁶ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, s. 13 - 15.

³⁷ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, s. 13 - 15.

Čeněk, 2009, s. 156). Vykázání oznámí policista ústně vykázané osobě i osobě ohrožené a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který s vykázání vztahuje, poučení o právech a povinnostech vykázané a ohrožené osoby, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená osoba nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.

„Není-li vykázaná osoba vykázání přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním jí policista poskytne při prvním kontaktu. Je-li to možné, policista této osobě předá potvrzení o vykázání, v opačném případě ji poučí o možnosti převzít potvrzení o vykázání a kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie; součástí poučení je i údaj o adrese tohoto útvaru.

Nesouhlasí -li vykázaná osoba s vykázáním, může proti němu na místě podat námítky, které policista uvede v potvrzení o vykázání. Policista námítky předá bez zbytečného odkladu krajskému ředitelství policie, příslušnému podle místa vykázání. Vykázaná osoba může dále do tří dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání podat příslušnému krajskému ředitelství policie námítky písemně. Lhůta pro jejich podání počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k převzetí potvrzení o vykázání a je považována za dodrženu, jsou-li námítky nejpozději v její poslední den předány k poštovní přepravě nebo podány u příslušného krajského ředitelství. O tomto právu policista vykázanou osobu poučí před předáním potvrzení o vykázání.

Územní rozsah prostoru, na který se vykázání vztahuje, určí policista podle míry požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohrožené útokem. Je-li v důsledku vykázání ohrožen provoz objektu nebo znemožněn výkon zaměstnání vykázané osoby, policista o této skutečnosti bezodkladně vyrozumí provozovatele objektu nebo zaměstnavatele vykázané osoby za účelem přijetí potřebných opatření.

Při provádění úkonů, souvisejících s vykázáním, policista zajistí přítomnost nezúčastněné osoby. To neplatí v případě, hrozí-li nebezpečí z prodlení .

Do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně - právní ochrany dětí .

Policista ve lhůtě tří dnů od vykázaní provede kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázaní. ³⁸

Zákon o policii a ani jiný zákon však nestanovuje bližší podmínky výkonu této kontroly. Musí být ale vždy provedena tak, aby na jejím základě bylo možno ověřit a potvrdit, že se vykázaná osoba chová v souladu s podmínkami vykázaní.

³⁸ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, s. 13 - 15.

6 Nová trestně právní úprava násilné kriminality

„Objekty násilných trestných činů jsou chráněny v novém trestním zákoníku ve zvláštní části v hlavě I., ale i v jiných hlavách trestního zákoníku. V právní úpravě (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon) byly tyto objekty v hlavě VII. Přenesení do hlavy I. je vyjádřen význam života a zdraví. Trestní právo poskytuje ochranu proti úmyslným útokům proti životu a zdraví, ale i proti nedbalostním jednáním ohrožujících či porušujících život nebo zdraví. Trestní zákoník i systematicky odděluje ochranu života od ochrany zdraví a zařazuje příslušné trestné činy do samostatných oddílů 1. a 2. Nově byly do této hlavy zařazeny i trestné činy, které chrání ohrožení života a zdraví osob individuálně neurčených, některé další takové trestné činy jsou z hlediska jejich druhového objektu (velký rozsah nebezpečí ohrožující široký okruh zájmu přesahující ochranu života a zdraví) zařazeny do hlavy sedmé o trestných činech obecně nebezpečných. Dále jsou z hlediska chráněných zájmů zařazeny do této hlavy trestné činy proti těhotenství ženy, neboť je třeba chránit nejen život člověka, ale i vznikající život, což Listina základních práv a svobod vyjadřuje v článku 6 odstavci 1 tím, že lidský život je hoden ochrany již před narozením.

Trestných činů, jejichž objektem je život nebo zdraví, anebo které způsobují následky na životě nebo na zdraví, je daleko více. Do I. hlavy zvláštní části však byly zařazeny jen ty, u kterých je život nebo zdraví jediným nebo hlavním objektem trestného činu.³⁹

³⁹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 72.

7 Fenomenologie násilné kriminality

7.1 Stav násilné kriminality

Stav násilné kriminality znamená, kolik bylo na určitém místě a v určitém období spácháno násilných trestných činů a kolik těchto trestných činů se podařilo objasnit. *(Tabulka č. 7: Ukazuje členění násilné kriminality podle policejních statistik, počet zjištěných a počet objasněných TČ v roce 2009 a 2010 na území celé ČR.)*

„Největší počet násilných trestných činů tvoří TČ úmyslné ublížení na zdraví. Tato skutečnost ukazuje, že ve společnosti stále dochází k řešení mezilidských konfliktů násilím. Objasněnost této trestné činnosti se pohybuje kolem 70%. 30% útočníků se nepodaří nikdy zjistit. Dalším početným trestným činem je TČ loupež, která patří mezi trestné činy s vysokou společenskou nebezpečností. Objasněnost této závažné trestné činnosti se pohybuje pod 50%. Dalším početným trestným činem je TČ porušování domovní svobody; jeho nebezpečnost spočívá v tom, že je zasahováno do svobody obydlí. Objasněnost této trestné činnosti se pohybuje nad 50%. Nejzávažnějším trestným činem je bezesporu TČ vraždy. Při této trestné činnosti pachatel útočí na samotnou podstatu existence jedince, tedy na jeho život. Proto jí OČTŘ věnují bezesporu největší pozornost a tomu odpovídá i procento objasněnosti, které se pohybuje okolo 90%.

Celkem bylo v roce 2009 v ČR registrováno 16887 násilných TČ, z tohoto počtu bylo 10951 TČ objasněno. V roce 2010 bylo registrováno 19073 násilných TČ, z tohoto počtu bylo objasněno 12170 TČ. Objasněnost násilné trestné činnosti dosáhla v roce 2009 65% a v roce 2010 67%, což jsou velmi vysoká čísla oproti celkové kriminalitě, u které se procento objasněnosti pohybuje pod 40%. Vysoké procento objasněnosti ukazuje aktivní přístup a vysoké nasazení policejních orgánů při objasňování této trestné činnosti.“⁴⁰ *(Graf č. 3: Ukazuje celkový počet zjištěné násilné kriminality a počet objasněných trestných činů podle jednotlivých policejních krajů v roce 2009)*

7.2 Struktura násilné kriminality

Struktura násilné kriminality znamená, ze kterých trestných činů se kriminalita skládá. *(Graf č. 4: Znávorňuje členění, neboli struktura kriminality. Byly vybrány pouze*

⁴⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 74.

nejzávažnější trestné činy. Z těchto důvodů na ostatní trestné činy připadá značný podíl, a to 10%.)

Typickým pachatelem násilné kriminality je muž (91%). Jedná se spíše o mladší věkové kategorie (do 30 let) se základním vzděláním. Recidivisté se na ní podílejí asi jednou třetinou. Násilná trestná činnost bývá často páchána pod vlivem návykových látek (alkohol, drogy). Od roku 1993 se počet trestných činů násilné povahy pohybuje ročně asi kolem 20-25 tisíc. Nejvíce je zastoupeno úmyslné ublížení na zdraví (kolem 7 000 činů ročně).⁴¹

„Pokud jde o některé výchozí sociodemografické charakteristiky pachatelů násilných trestných činů, zmíním se v první řadě o podílu obou pohlaví na registrované trestné činnosti. V roce 1991 se na násilných činech podílelo 93,5% mužů a 6,5% žen. Násilná kriminalita je tedy výrazně záležitostí pachatelů mužského pohlaví.

Z věkového rozvrstvení pachatelů násilné trestné činnosti vyplývá vysoká intenzita této kriminality v mladších věkových kategoriích: 20 - 30 let, 18 - 19 let a 24 - 29 let. S rostoucím věkem intenzita násilné kriminality ustupuje.

„Nejvyšší procento zaujímají trestné činy úmyslného ublížení na zdraví, a to téměř jednou třetinou z celkové násilné trestné činnosti. Obdobná situace je i u trestných činů loupeží, které dosahují také téměř jedné třetiny. Oba tyto trestné činy se podílejí na celkové násilné kriminalitě téměř dvěma třetinami. Společně s trestným činem vraždy patří mezi nejzávažnější trestné činy v rámci násilné kriminality a tím spoluurčují onu nebezpečnost této kriminality.

Ostatní trestné činy, jako trestné činy porušování domovní svobody, nebezpečné vyhrožování a vydírání, se podílejí na celkové násilné kriminalitě od 8% do 12%.

Nejmenší podíl na násilné kriminalitě zaujímají vraždy, konkrétně se jedná o 1%. O nebezpečnosti trestného činu vraždy včetně trestného činu zabití a trestného činu vraždy novorozence dítěte matkou nejsou bezesporu pochybnosti.“⁴²

7.3 Dynamika násilné kriminality

Dynamika násilné trestné činnosti znamená, jak se násilná trestná činnost vyvíjí nejen v čase, ale i ve stejném prostoru. (*Graf č. 5: V grafu je znázorněn vývoj*

⁴¹ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

⁴² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 75.

registrované násilné kriminality a objasněné násilné kriminality v ČR od roku 1989 do roku 2009.)

V roce 1989 dochází k enormnímu nárůstu násilné kriminality. V roce 1995 se nárůst poměrně zastavuje a do roku 2005 se stabilizoval na zhruba 21 tisíc násilných trestných činů. Po roce 2005 dochází ke značnému poklesu, v roce 2009 jde již o necelých 17 tisíc násilných trestných činů. Pokud se zaměříme na budoucí vývoj, dá se předpokládat, že násilná kriminalita bude nadále pozvolna klesat.⁴³

„Pokud jde o vývoj objasněnosti násilné kriminality, byla objasněnost před rokem 1990 téměř stoprocentní. Křivka nápadu a objasněnosti se po roce 1989 vzdalují, již po roce 1990 křivka objasněnosti kopíruje křivku nápadu násilné kriminality. Objasněnost násilné kriminality se stabilizuje trvale na hodnotě kolem 70% a dá se předpokládat, že se udrží i do budoucna i přes skutečnost, že v roce 2009 byla dosažena objasněnost násilné kriminality pouze 66,5%. Objasněnost násilné kriminality dosahuje stále téměř dvojnásobku objasněnosti celkové kriminality. Je to zejména proto, že oběti této trestné činnosti se dostávají do kontaktu s pachateli a je zde daleko větší možnost pachatele popsat a později identifikovat za použití různých kriminalistických metod, např. rekognice. Dalším důvodem vysoké objasněnosti násilné kriminality je větší intenzita činnosti policie, protože této problematice dává velkou váhu. Důvod je jednoduchý. Násilná kriminalita je ukazatelem účinnosti OČTŘ v boji s kriminalitou a za neúspěchy při jejím objasňování by mohly čelit kritice společnosti.“⁴⁴ (*Graf č. 6: Je zde znázorněn vývoj vybraných nejzávažnějších trestných činů, a to TČ vraždy, TČ loupeže a TČ úmyslného ublížení na zdraví od roku 1989 do roku 2009.*)

⁴³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 76.

⁴⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 75.

8 Etiologie násilné kriminality

Ve většině případů jde o trestné činy páchané příslušníky nižších vrstev manuálně pracujících, přičemž je dána souvislost s deviantní hodnotovou orientací ve směru řešení konfliktů prostřednictvím násilí.

Násilné trestné činy lze podle motivů jejich spáchání dělit do dvou základních kategorií.

- První kategorii tvoří trestné činy kořistnického charakteru, u nichž je násilí na oběti prostředkem k dosažení jiných cílů (loupeže, znásilnění, některé druhy vražd).
- Do druhé kategorie pak patří ony trestné činy, kde násilí je účelem samo pro sebe a mnohdy je motivováno potřebou potvrdit a zachovat si sebevědomí a sebeúctu.

Trestné činy první kategorie se svou povahou velmi blíží jiným trestným činům obecné kriminality. Větší význam tu mají etiologické faktory sociální, zejména poruchy socializačního procesu. U druhé kategorie zřejmě sehrávají podstatnější roli faktory vztahující se k osobnosti pachatele, jako je impulzivnost, cholerické povahové rysy, snížená schopnost sebereflexe a sebekontroly, sklony ke zkratkovitému jednání apod.⁴⁵

Souhrnně platí, že pachatelé násilných deliktů jsou většinou osoby, pro něž je tento postup nejsnazší a nejsrozumitelnější. Jejich morální vědomí se pohybuje na úrovni, která postrádá morální zábrany. Násilníci vykazují většinou vážné výchovné problémy již v dětství. U určité části pachatelů se agresivita a neúcta k majetku vyskytovaly již v základní škole, kterou pro záškoláctví, potulky a špatný prospěch často nedokončili. Část pachatelů se násilných trestných činů dopouští pod vlivem těžké životní situace.⁴⁶

Kořeny násilí je třeba hledat již v životním stylu, kulturních tradicích a hodnotovém systému příslušné společnosti. Obecně agresivita jednotlivce i komunity roste při pocitu ohrožení nebo nedostatku.

Příčiny násilí ve společnosti jsou mnohočetné. V současnosti, i když do jisté míry uznáváme význam **osobnostních** zvláštností (psychopatie, mentální vady,

⁴⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 118 - 119.

⁴⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 119 - 120.

sexuální deviace), většinu násilí přičítáme **faktorům společenským**, z nichž významný vliv má zejména:

8.1 Rodina

Násilné chování pochází z prostředí, v němž dítě vyrůstá. Standardy násilného a agresivního chování se přenášejí z generace na generaci.

Agresivní chování je především naučené. Odpovídá tomu jak rodina víceméně selhává ve vštěpování nenásilných hodnot dětem. Je pravděpodobné, že tyto děti zvolí jako dospělé násilný způsob jednání.

Jako spolupříčiny násilí bývají uváděny nejrůznější sociální faktory. Konkrétně:

- rozpad rodiny a rostoucí počet neúplných rodin,
- nedostatek dospělých mužských vzorů pro mladé muže,
- rozpad sociální soudržnosti v jednotlivých komunitách,
- móda nosit nože a střelné zbraně,
- nárůst užívání drog a alkoholu.

Žádný z těchto faktorů nelze pokládat za jednoznačnou příčinu násilí. O tom, nakolik se každý z nich podílí na vzniku násilného chování, se vedou spory. O všech se ale má za to, že jsou v evropských zemích na vzestupu.⁴⁷

8.2 Normy chování uznávané v dané společnosti (hodnocení násilí společnosti)

Podle toho, jak společnost hodnotí násilí, jak dopřává prestiž násilnému chování nebo jak definuje násilí jako normální legitimní či funkční chování, se budou rozvíjet hodnoty jednotlivce ve společnosti.⁴⁸

8.3 Vliv prostředí

Lidé mohou být vystaveni na určitých místech mnohem většímu riziku zapojení se do trestné činnosti. Charakteristickým rysem takových lokalit bývá i faktická absence policejní činnosti kromě té, jejímž cílem je najít obyvatele hledané kvůli trestné činnosti, které se dopouštějí jinde. Poskytované vzdělání bývá v takových oblastech nedostatečné nebo nevyhovuje potřebám tamějších lidí. Slabý vliv tam mívají

⁴⁷ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

⁴⁸ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

i politické instituce. To znamená, že při srovnatelné úrovni deprivace bývá míra kriminality vyšší ve správních oblastech s výraznějším deficitem demokracie. (Je ovšem třeba poznamenat, že ten může zase korelovat s vyšší proměnlivostí obyvatelstva.)⁴⁹

8.4 Ekonomická nerovnost

Vysoká míra násilné trestné činnosti bývá spojována s výraznější nerovnoprávností. Násilí je obvyklejší ve společnostech, kde je široce rozšířena chudoba. „Tvrdí se, že frustrace a vyčerpání ze života v chudobě způsobují, že rodiče jsou častěji podráždění, konfliktní a jsou při výkonu rodičovské zodpovědnosti hrubí a nedůslední. To vede k násilí u jejich dětí, které jsou mu vystaveny. Uvedený tlak na rodičovství vychází jak z relativní, tak i absolutní chudoby, přičemž absolutní chudoba může mít ještě vedlejší efekt v nedostatečné výživě dětí, která je sama o sobě v poslední době spojována se zvýšenou agresivitou v dospívání.“⁵⁰ Vedle toho jak oběti násilí, tak pachatelé násilných trestných činů se rekrutují z nejdiskriminovanějších složek společnosti.

Ekonomické možnosti jsou omezené, avšak spotřeba vzrůstá. Tak se zvyšuje napětí mezi lidmi a jejich skutečnou situací. Může docházet k násilí, které je vyvoláno frustrací a vnímanou potřebou ukořistit žádané předměty a postavení.⁵¹

V poslední době dochází ke značnému a trvalému nárůstu počtu legálních i nelegálních přistěhovalců, kteří hledají lepší ekonomické podmínky pro sebe a pro své rodiny. Míra kriminality je mezi přistěhovalci (nebo cizími státními příslušníky) podle všeho neúměrně vysoká. To má přinejmenším dva vzájemně provázané důvody.

- Přistěhovalci jsou příliš mladí a chudí, a proto je demograficky vyšší pravděpodobnost, že se dopustí násilí.
- Děti imigrantů mohou být vystaveny obzvláště riziku zapojení do trestné činnosti, pokud nemají vzdělání, dovednosti anebo příležitosti potřebné pro rovnoprávné zapojení do soutěže na legálním trhu práce.⁵²

⁴⁹ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

⁵⁰ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU*. Praha : IKSP, 2006. s. 22.

⁵¹ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

⁵² STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

8.5 Politické

Politický vývoj zajisté určitým způsobem násilnou kriminalitu ovlivňuje. Má vliv na nárůstu migrace, o které byla zmínka výše. Kromě toho je podle některých komentátorů jednou z příčin toho, proč politici dnes kladou větší důraz na problematiku veřejného pořádku. Důvodem je i pocit nejistoty způsobený vzrůstající hrozbou terorismu.

Zvýšené zaměření na mladistvé v důsledku politických debat o kriminalitě a antisociálním chování může do jisté míry fungovat jako sebenaplňující předpověď, tj. může samo o sobě zvyšovat míru zaznamenané kriminality a násilí.

Novým politickým jevem je i to, že některé skupiny zjevně ztrácejí důvěru v legitimitu demokratického uspořádání. Především mladí lidé nevědí, jak by svou frustraci a rozhořčení mohli vyjádřit legitimním způsobem. Zvyšuje se pravděpodobnost, že jejich rozhořčení vyústí v násilí.⁵³

8.6 Chování však ovlivňují i další činitelé

např.:

- Rasová nerovnost
- Užívání alkoholu, drog
- Duševní choroby
- Biologické a osobnostní faktory
- Vliv masmédií.

V mezinárodním měřítku se také velmi často setkáváme s nárůstem násilných trestných činů motivovaných fanatickou nenávisť pachatelů vůči určité rase, původu, náboženskému vyznání, sexuální orientaci (např. pronásledování homosexuálů). Může jít i o životní postoj (např. pronásledování zastánců potratů) nebo životní styl (např. bezdomovci). Pachatelé se snaží vystupovat v roli domnělých poslů správných pořádků či lovců hříšníků.

8.6.1 Vliv masmédií

„Na jedné straně působí média ke spoluvytváření atmosféry strachu ze zločinu, nejistoty (soustředováním pozornosti na tzv. senzační případy), na druhé straně zobrazováním násilí, brutality a zvráceností ve filmech i televizi ovlivňují chování

⁵³ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

diváka zejména mladších věkových kategorií. Vytvářejí v něm dojem, že nejde o nic mimořádného, že je to něco, co je na denním pořádku. Proč to tedy nenapodobit, nezkusit. K tomu ještě přispívá šíření násilí po internetové síti. Mládež tak získává dojem, že jde o běžnou formu jednání. Stává se citově otupělou, lhostejnou k utrpení, které vidí kolem sebe a které často sama působí druhým.⁵⁴

„...no já měl takový nápad dost jako z televize, já dost často sleduju televizi, znám filmy, seriály nebo akční filmy. Já už jsem za svůj život viděl hodně moc těch filmů. Prostě jsem to chtěl tak nějak udělat jako třeba v těch filmech, že bych to nalíčil.“⁵⁵ Toto jsou slova, která policisté slyšají při vyšetřování zvláště u nezletilých pachatelů, kteří se dopustili násilných trestných činů.

Jen málo z jevů dokáže vyvolat takový ohlas jako problematika televizního násilí. Prezentované násilí v médiích je na jedné straně odsuzováno z důvodu, že velmi negativně působí na chování a postoje příjemců mediálních obsahů, na straně druhé má nesporný podíl na tom, že k televizním obrazovkám přitahuje nespočetné množství.

Je třeba konstatovat, že již na konci osmdesátých let minulého století se ve Spojených státech amerických poukazovalo na alarmující poznatek, že divák televize mladší čtrnácti let věku spatřil za svůj dosavadní život v průměru 11000 vražd v tomto druhu média. Právě v USA je tomuto jevu věnována značná pozornost a je častokrát vzpomínán při diskusích o příčinách vražedných útoků žáků ve školách.⁵⁶

Ústřední otázkou, na kterou hledá odpověď řada výzkumníků, je nalezení relevancí mezi konzumací násilí v mediálních produktech a násilným agresivním chováním jedinců. Dílčím, v žádném případě však okrajovým problémem je zkoumání vlivů televizního násilí na kriminalitu. Tím se má na mysli především negativní působení prezentovaného násilí v zábavných produktech médií. Kritici současně prosazovaného způsobu a intenzity televizního násilí vycházejí z teze, že obrazy násilí jsou skrze média předávány často pouze v útržcích bez dalších kontextu a že je jimi u příjemců navazován dojem, že násilí je oprávněným a účelným prostředkem řešení problémů.⁵⁷

⁵⁴ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

⁵⁵ MATOUŠEK, V., PTÁČEK, V. Úkladná vražda spáchaná nezletilcem. *Kriminalistický sborník*, 2003, č. 1, s. 9.

⁵⁶ VESELÁ, R., CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, akciová společnost, 2009. s. 21.

⁵⁷ STRACHOTA, Z., VALŮCH, J. *Být v obraze: mediální vzdělávání s využitím audiovizuálních prostředků*. 1. vyd. Praha : Člověk v tísni, 2007. s. 132.

9 Prevence násilné kriminality

Možnosti prevence násilné kriminality jsou poněkud omezenější, nežli je tomu např. u kriminality majetkové povahy. Je to dáno charakteristickými zvláštnostmi pachatelů násilných trestných činů a skutečností, že větší část trestných činů násilné povahy není předem plánována, vyplývá z konkrétní kriminogenní situace a vzniká z okamžitého výsledku volby a rozhodnutí pachatele. Základní cesty prevence násilné kriminality tedy především spočívají v opatřeních obecnější povahy, např. ve zvyšování vzdělanosti a kulturnosti, vytváření návyků na smysluplné využívání volného času, potírání alkoholismu včetně přísného dodržování všech právních předpisů týkajících se této věci.

Při úvahách o příčinách a prevenci násilné kriminality bývá též poukazováno na význam momentu dostupnosti zbraně při zkratkovitém řešení konfliktní situace, jakož i na vliv předvádění nejrůznějších aktů agrese a násilí ve filmu, televizi a videu. V dané souvislosti je nutno zdůraznit význam právních předpisů, týkajících se kontroly a regulace držení a užívání zbraní, zejména zbraní střelných, jakož i různých opatření směřujících ke ztížení přístupu dětí a mladistvých k prezentaci brutality v masmédiích.

Jednou z perspektivních možností uplatnění preventivních opatření ve sféře násilné kriminality je budování speciálních nápravně léčebných ústavů pro delikventní agresivní psychopaty.⁵⁸

Prevence násilí by měla probíhat integrovaně, koordinovaně, mnohostranně a se zapojením příslušné komunity. Prevence násilí vyžaduje dlouhodobý přístup. Brzké úspěchy ve snižování kriminality (zejména bylo-li jich dosaženo donucovacími prostředky apod.) mohou přetrvat jen v případě, že preventivní opatření jsou zasazena do mnohem širšího, dlouhodobého rámce s cílem řešit základní problémy, jako je sociální vyloučení či stav, kdy daná kultura přehlíží utlačování určitých sociálních skupin.

Základem prevence násilné kriminality je:

9.1 Situační prevence

- Má velký význam zejména pro předcházení loupežím, ztěžování dosažení cíle, zajišťování objektů, lokalit a dostatečné zabezpečení přehlednosti veřejných

⁵⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 120.

prostranství, kamerové systémy, policejní hlídky, poplašná zařízení, rozšíření bezhotovostního platebního styku, snížení dostupnosti střelných zbraní a jejich kontrolu apod.⁵⁹

- Větší význam než u jiných trestných činů zde má adekvátní reakce veřejnosti. Je třeba zdůraznit potřebu všemožně zabraňovat rozvoji procesů učení se násilí a prosazovat cesty smírného regulování konfliktů.

- Důležitá je cílená výchova k manželství a rodičovství.

9.2 Sociální prevence

- „Patří sem především opatření obecnější povahy (prohlubování návyků na užitečné využívání volného času, zlepšování sociálního klimatu ve školách, na pracovištích, v armádě apod.) zlepšování životních podmínek, sociálního klimatu, potírání alkoholismu a drogové závislosti, mravní výchovy, programů v masmédiích.“⁶⁰

9.3 Viktimologická prevence

- Patří sem výcviky a kurzy dovednosti psychické i fyzické obrany (sebeobrana), dále je třeba zabezpečit nácvik technik chování v situaci bezprostředního ohrožení přepadením, doškolování učitelů, lékařů, policistů i právníků v problematice viktimizace.⁶¹

Protože násilná kriminalita může vznikat na různých úrovních, je vhodné k prevenci násilí přistupovat z hlediska veřejného zdraví. To znamená zabývat se touto problematikou souběžně na třech různých úrovních:

9.4 Primární prevence

- Univerzální přístupy, jejichž cílem je zamezit násilí dříve, než k němu dojde.

- Obecně lze říci, že v naší společnosti je nyní daleko vyšší míra násilí. Většina evropských zemí uznává, že prevence násilí musí začínat v rodinách, školách

⁵⁹ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

⁶⁰ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

⁶¹ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha: 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.

a komunitách a měla by vycházet ze sociálního začleňování. Důraz je kladen na ovlivňování hněvu a impulzivnosti a posilování empatie.

- Cílem je zamezit násilí a také omezit antisociální chování. Jiné programy se snaží násilí snížit tak, že posilují schopnost ubránit se.

9.5 Sekundární prevence

- Přístupy zaměřené na osoby vystavené nejvyššímu riziku viktimizace či páchaní trestné činnosti. „Především u pouličního násilí se metody sekundární prevence na základě lokální analýzy rizik používají v souvislosti s bezpečnostními kamerami a situační prevencí. Jedná se například o hlídkování v rizikových oblastech, soudní zákazy a nulovou toleranci vůči alkoholu či nošení potenciálních zbraní. Zajímavým přístupem jsou kvalitativní pohovory s pachateli odsouzenými za násilné delikty, především za loupež. Při nich jsou tázáni na vnímání současných bezpečnostních opatření a efektivnosti policejních kroků. Lze tak získat cenné informace o pohledu delikventů na prevenci.

- Další přístup je zacílen na sociální a pedagogickou práci s ohroženou mládeží. Příkladem je program zaměřený na násilí mezi mladými muži v Severním Irsku. Jeho cílem je ovlivnit kulturu mužnosti a násilí tím, že zapojuje mladé muže do jejich komunit a dává jim příležitost o násilí hovořit a prožít svou roli muže a otce prostřednictvím digitálních médií.⁶²

- Jinou slibnou metodou je antiagresivní trénink násilných delikventů anebo těch, kdo jsou vystaveni riziku odsouzení za násilnou trestnou činnost, například trénink odstraňování agresivity.

9.6 Terciární prevence

- Přístupy zaměřené na osoby, které se již staly obětí viktimizace anebo se dopustily násilí. Významným trendem je setrvalé a rostoucí uplatňování represivních terciárních opatření, například trestů odnětí svobody. V oblasti rozsudků a alternativních trestů panuje specifická situace v postsocialistických zemích střední a východní Evropy.

- „Země, mezi něž patří Slovensko, Maďarsko, Polsko a Česká republika, mají mnoho společného v oblastech trestněprávního systému, trestní politiky, udělovaných

⁶² STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

trestů i veřejných postojů. Nedávný výzkum Mezinárodního centra pro výzkum vězeňství v roce 2005 ukázal, že zatímco v 15 zemích EU před rozšířením v květnu 2004 připadalo na 100 000 obyvatel v průměru 97 vězňů, v některých středoevropských a východoevropských zemích byl tento počet vyšší, což dokládá, že zde existuje represivní trestněprávní systém, který málokdy využívá jiných trestů než (často mnohaletého) uvěznění. Je třeba zdůraznit, že tresty odnětí svobody se neukazují jako účinné preventivní opatření. To lze doložit vysokým počtem opětovných odsouzení; pachatelé se po propuštění znovu vracejí do vězení. Do dvou let od propuštění je za nový delikt odsouzena více než polovina vězňů, u mladistvých pachatelů je toto procento ještě mnohem vyšší. Závěrem lze říci, že podmíněné tresty vedou k lepším výsledkům než tresty nepodmíněné.“⁶³

⁶³ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

10 Současné evropské strategie v prevenci násilné trestné činnosti

10.1 Celková reakce na násilí

Na počátku jakéhokoliv zákroku je nejdůležitějším krokem analyzovat rozsah a typ násilí. Stále více se však rozšiřuje názor, že by nemělo jít pouze o prevenci kriminality. Hlavní cíl by měl být širší, tj. především zaměřit se na zlepšení kvality života a zdraví.

Ukázalo se, že násilí je tématem i pro školství a zdravotnictví. V centru pozornosti ovšem zatím byly legislativní změny, například podmínky při koupi nože či zvýšení maximálních trestních sazeb, policejní přítomnost v rizikových oblastech a policejní zpravodajské strategie spolu s přísnými postihy deliktů spáchaných noži, kupříkladu vyšším počtem zatčení a soudních zákazů v rámci podmínek kauce.⁶⁴

10.2 Příklady současných evropských programů v oblasti obecné prevence násilí

10.2.1 Kamerové systémy a elektronická ostraha

Hlídaní lidským zrakem a sluchem je doplňováno a postupem času bude stále více nahrazováno daleko účinnějšími a anonymními pozorovacími technologiemi, jejichž smyslem je zamezit trestné činnosti, ale také usnadnit její vyšetřování a odhalení pachatele. Toto rozšíření elektronického dohlížení, které doprovází modernizaci a racionalizaci, je stále více kritizováno sociálními vědci.

Síť veřejné a soukromé kontroly se objevuje na všech veřejných místech a v zaměstnání. To umožňuje monitorování delikventů. Bohužel s nimi jsou sledováni i bezúhonní občané.

Ukazuje se, že díky kamerovým systémům patří například parkoviště mezi místa, na kterých byla prokázána účinnost při snižování kriminality. Je-li monitorována rozsáhlejší oblast, kupříkladu sídliště, potenciální pachatelé velmi brzy zjistí, na která místa kamery nedohlédnou. Dopad kamerových systémů není na všech lokalitách stejný. Jejich zásluhou však dochází k včasnému policejnímu zásahu, čímž se dá často

⁶⁴ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

předejít vážným zraněním zúčastněných osob. Násilné potyčky však bývají impulzivní, velmi často souvisejí s alkoholem a samotné kamery jim nemají šanci zabránit.⁶⁵

„V některých západoevropských zemích, například v Německu, má veřejnost značné obavy z toho, že neustálé hlídání veřejných prostranství může ohrozit občanské svobody.

V České republice mají být dvě třetiny prostředků určených na prevenci použity na elektronickou ostrahu. Časově náročná povinnost neustále kontrolovat vysoký počet kamer soukromými zaměstnanci se mnohde omezuje na cílené pozorování tzv. nevhodného chování – žebrota, kouření, výtržnosti – či podezřelých osob, například školáků, adolescentů, alkoholiků, bezdomovců a cizinců.“⁶⁶

Veřejná prostranství, o kterých je známo, že jsou riziková, jsou potom více pod kontrolou, pokud ovšem doplňující hlídkování na místě i práci s kamerami provádí školený personál schopný reagovat vhodně a účinně.

10.2.2 Elektronické monitorování

Od 90. let 20. století se většina západoevropských společností potýká s přeplněností věznic a nedostatkem finančních prostředků. Represivní trestní postupy zvýšily počet trestů odnětí svobody za násilnou kriminalitu, zatímco reformy omezující podmíněčné propuštění prodloužily dobu pobytu ve vězení.

Mnoho západoevropských zemí proto na začátku 21. století začalo po americkém vzoru zavádět elektronické monitorování, jednak jako alternativu k uvěznění, jednak jako metodu terciární prevence kriminality, která má osobám nosícím elektronický náramek zamezit páchání další trestné činnosti.

„Elektronické monitorování má již pevnou pozici v Anglii, Švédsku a Nizozemí, pilotní projekty probíhají v Belgii, Francii, Německu, Itálii, Portugalsku, Španělsku a Švýcarsku.“⁶⁷

Poukazuje se i na to, že elektronické monitorování funguje především u pachatelů, kteří žijí ve stabilním sociálním prostředí, mají domov a podporu rodiny, provozují konvenční každodenní aktivity a jsou ochotni spolupracovat s trestněprávním systémem.

⁶⁵ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

⁶⁶ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

⁶⁷ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

10.2.3 Multimediální prevence násilí

Mezi současnými programy prevence násilí mezi mladistvými se podle amerického vzoru objevují i multimediální přístupy. Bylo provedeno vyhodnocení počítačového projektu, který obsahoval celou řadu teoreticky podložených modulů zvládnání hněvu a řešení konfliktů; ukázalo se, že v rámci projektu se podařilo oslabit názory studentů vedoucí k násilí a podpořit jejich odhodlání používat nenásilné strategie. Nebyl sice naměřen reálný pokles trestné činnosti, multimédia však mohou napomoci změnit některé ze zprostředkujících faktorů spjatých s násilím, a změnit tedy i násilné chování. Počítač jakožto nástroj prevence je však třeba používat na solidním teoretickém základě a za spolupráce s učiteli a psychology. Například útvar prevence kriminality německé spolkové policie požádal odborníky z německého institutu pro pedagogická média, aby vyvinuli počítačovou hru pro věkovou skupinu 8-12 let, která by předváděla a prosazovala nenásilné řešení konfliktů. Tak vznikla hra Luka a tajemný stříbrný kůň a je k dispozici od listopadu roku 2005. Tato pomůcka nese vědecky podložené pedagogické významy a je navržena tak, aby byla atraktivní pro chlapce i dívky.⁶⁸

10.2.4 Prevence úpravou prostředí a designem

Po celé Evropě bylo dosaženo úspěchů v prevenci kriminality obecně a násilí na veřejnosti hlavně architektonickým uspořádáním center měst a obytných čtvrtí.

Na bezpečném plánování budov se podílejí architekti, policisté, kriminologové, univerzitní učitelé, urbanisté, komunitní bezpečnostní pracovníci, zahradní architekti a konzultanti v oboru rizik trestné činnosti. Další policejní aktivitou, která rozvíjí situační prevenci úpravou prostředí za použití efektivních preventivních nástrojů, jsou zabezpečovací systémy v domech a na parkovištích. Tyto systémy jsou ovšem nejvíce opodstatněné při prevenci majetkové trestné činnosti.

⁶⁸ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

11 Násilná kriminalita žen

„Kriminalita žen je zaznamenávána v souvislosti se zvýšeným ekonomicko-politickým, kulturním a sociálním rozvojem společnosti, jednotlivých států, kde dochází k uvolnění tradičních vazeb ve společnosti, proměňují se vztahy v rodině, vznikají nové modely chování ženy, modifikuje se i tradiční sociální kontrola.“⁶⁹

Pro ženskou násilnou kriminalitu je většinou typické, že ji ženy páchají pod vlivem silných emocí. Mezi nejčastěji páchanou násilnou kriminalitu u žen patří trestný čin vražda, specifický trestný čin vražda novorozeného dítěte a ublížení na zdraví.

Neschopnost ženy unést své emoce bývá někdy připisována tzv. premenstruačnímu syndromu. Bývá uváděno, že v premenstruu se mění vnímavost žen, trpících tímto syndromem, vůči vnějším podnětům. Tak se mohou stát zjevnými i takové vzorce chování žen, které by jindy dovedly potlačit bez větších nesnází. K delikventnímu jednání může proto docházet v tomto období v důsledku zborcení vnitřních zábran, a to hlavně u žen psychopatických, emočně a charakterově labilních, zejména v konfliktních situacích.⁷⁰

Na druhou stranu někteří vědci existenci premenstruačního syndromu úplně zpochybňují a tvrdí, že premenstruační změny jsou přirozenou součástí ženského života a víra v premenstruační syndrom je výsledkem podmiňování a nikoliv biologických procesů. Pokud budou brát ženy menstruaci jako normální a ne negativní událost, nebudou pak tyto symptomy pociťovat jako problematické.

„Byl zaznamenán vzrůstající počet trestných činů spáchaných ženami a též i určité změny v charakteristikách jejich trestné činnosti:

- Ženy začaly páchat delikty, které byly doménou mužů
- V trestné činnosti žen se začalo uplatňovat fyzické násilí
- Vzrostla i skupinová trestná činnost a počet trestných činů intelektuální povahy
- V západních zemích Evropy se dokonce objevuje nový typ pachatele, které se zúčastňují teroristických akcí nebo realizují loupeže v bankách

Tendence k nárůstu kriminality se ukazuje i v ČR, v porovnání roku 1995 a roku 2001 je zaznamenán nárůst násilné kriminality žen o 1%.⁷¹

⁶⁹ ZAPLETAL, J. *Kriminologie: Pro posluchače magisterského studijního programu*. 1. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2002. s. 162.

⁷⁰ ČEPELÁK, J., KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. 1. vyd. Praha : Výzkumný ústav kriminologický při GP ČSSR, 1986. s. 46.

⁷¹ ZAPLETAL, J. *Kriminologie: Pro posluchače magisterského studijního programu*. 1. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2002. s. 165.

„Násilných deliktů se ženy dopouštějí v poměrně malé míře. Do roku 1995 stoupal jejich podíl v páchání trestného činu loupeže, a to zejména formou podávání uspávacích prostředků oběti.“⁷²

11.1 Jak vraždí ženy

Žena je mnohem častěji obětí vraždy než její pachatelkou. Vraždy nejčastěji páchají na osobách blízkých. Pokud se k tomuto hroznému činu rozhodnou, je to většinou z pocitu neřešitelnosti situace nebo jsou na vině špatné prožitky v dětství. Za častou příčinou takovýchto vražd je také možné pokládat dlouhotrvající konflikt vyvolaný špatným zacházením, převážně domácím násilím, které je páchané na ženě. Dlouhodobě týraná žena tuto situaci neunes a v afektu se dopustí trestného činu.⁷³

Pokud se tomu tak stane, téměř pokaždé se stává cílem její agrese blízká osoba - rodiče, manžel, děti. A ještě něco mají takřka všechny vražedkyně společné. Zatímco příběhy jejich mužských „kolegů“ jsou spíš drsné a připomínají temné thrillery, ženské story nesou povětšinou punc jímavých kalendářských historek. Nic na tom nemění, že aktérky těchto příběhů končí na dlouhá léta za mřížemi.⁷⁴

⁷² ZAPLETAL, J. *Kriminologie: Pro posluchače magisterského studijního programu*. 1. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2002. s. 167.

⁷³ ŠULC, V. Jak vraždí ženy. *Kriminologický sborník*. 2002, č. 3, s. 61 - 64

⁷⁴ ŠULC, V. Jak vraždí ženy. *Kriminologický sborník*. 2002, č. 3, s. 61 - 64

12 Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů

Motivy vražedného jednání dětí a adolescentů se příliš neliší od dospělých, jsou jen pochopitelně zasazené do jejich světa a do prostředí jejich zájmů a situací. Mohou být plánované, připravované, až nečekaně zákeřné a v provedení často brutální. Vede je nenávisť, prospěch, potřeba udělat dojem v (pre) gangsterské skupině, někdy ale může jít o zoufalou reakci na extrémně nepříznivé prostředí. Jindy jde o činy, které spustí bezprostřední afekt a které mají ráz impulzivního nebo zkratkového chování.

Podle způsobu jednání lze vyčlenit 3 skupiny:

- 1) Vražda předem plánovaná, připravovaná, bez silnějšího emočního hnutí pachatele, nejčastěji vražda loupežná.
- 2) a) Vražda spáchaná v afektu vzteku, hněvu, ze žárlivosti, v emočním napětí jiného druhu nebo v silném sexuálním vzrušení.
b) Vražda spáchaná v afektu strachu z následků jiného nevhodného jednání (krycí zločiny).
- 3) Vražda spáchaná v těžce odchýlném stavu psychiky, kdy pachatel nebyl schopen ovládat a posuzovat své jednání.

Popisnou kategorizaci dětských pachatelů vražd uvádí anglická autorka Susan Baileyová, která v roce 1996 publikovala studii „*Adolescents who murder*“ (Adolescenti, kteří vraždí) a ve svém souboru 21 dětských a adolescentních pachatelů vražd ve věku 5 - 18 let rozlišila několik kategorií, například:

- 1) vražda malých dětí svěřených do péče pachatelů;
- 2) zabití, k němuž došlo v kontextu skupinového chování dětí, které si spolu hrály;
- 3) vražda v rodině;
- 4) sexuálně motivovaná vražda;
- 5) vražda vedená loupežným motivem;
- 6) zabití v rámci neorganizované pouliční šarvátky nebo organizované aktivity gangu;
- 7) zabití ve školním prostředí.⁷⁵

⁷⁵ KOCOURKOVÁ, J; HORT, V. Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů. *Kriminalistický sborník : psychologie*. 2004, č. 5, s. 28 - 29

Ve srovnání s dospělými je patrný extrémní stupeň užitého násilí (např. při jednom z případů vraždy 70 bodných ran). Uvádí se, že prakticky všechny oběti byly pachatelům známy a také, že přibližně 6 měsíců před činem měli pachatelé vůči těmto osobám antagonistické postoje.

12.1 Osobnost a intelekt

U převážné většiny dětských a adolescentních pachatelů je problém v osobnostním vývoji. Typ problémového osobnostního vývoje je možné zařadit zhruba do dvou skupin:

1) První skupina představuje typicky disharmonický vývoj spojený s poruchami chování od raného věku, s nepřizpůsobivostí sociálním normám, nezdrženlivostí, necitlivostí k zájmům ostatních. Přítomny jsou poruchy chování ve školním věku, jako je záškoláctví, rvačky a krádeže.

2) Druhá skupina představuje děti, které s vyvíjí spíše uzavřeným způsobem, navenek s vcelku přizpůsobivým chováním, ale s citlivostí na pocity křivdy, odstrčení nebo ponížení a s pohotovostí k přání splňujícím fantaziím.

Intelekt těchto pachatelů v převážné většině odpovídá pásnu normy. U pachatelů s nadprůměrnou inteligencí byl však intelekt spíše přitěžujícím faktorem, protože přispíval ke schopnosti realizovat disociační jednání.⁷⁶

12.2 Charakter a způsob vražedného jednání

Vražedná jednání dětských a adolescentních pachatelů jsou rozličné, nejčastějšími způsoby vraždy je ubodání oběti, zastřelení nebo uškrcení. Střelná zbraň je obvykle opatřena z rodinného prostředí, kde byla legálně držena. Oběti jsou v převážné většině členy rodiny dítěte - rodiče, sourozenci, prarodiče. Předchozí vztah vraha k oběti byl většinou negativní nebo ambivalentní v některých případech je z hlediska objektivního hodnocení nenávisť ve vztahu k oběti srozumitelná, jindy se může jevit jako obtížně pochopitelná. Reakce pachatelů těsně po činu se sice liší, ale řada z nich se chová, jako by se nic nestalo.

⁷⁶ KOCOURKOVÁ, J., HORT, V. Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů. *Kriminalistický sborník: psychologie*. 2004, č. 5, s. 28 - 29.

12.3 Motivace

Motivace k vražednému jednání jsou většinou rozličná. V některých případech obsahují zistný motiv, jindy jde o přání zbavit se osoby, která „překáží“, nebo měl pachatel vůči ní postoj se směsí strachu a nenávisti.

12.4 Hodnocení postoje k činu (zejména na ose lhostejnosti nebo lítosti)

U většiny pachatelů se shoduje s typem osobnosti, velmi obtížně schopné soucitu se zavražděnou osobou. Pokud se projevuje lítost, pak převážně nad sebou samým, zkaženým vlastním životem, strachem z vězení, nejistotou, jak bude reagovat zbytek rodiny. Pravý soucit a pocit viny se vyskytuje jen zřídka, prakticky pouze tam, kde šlo o neplánované, afektem podmíněné jednání.⁷⁷

12.5 Skupiny pachatelů

Je zapotřebí rozčlenit pachatele do dvou skupin a to podle věku a také podle toho, zda se závažné trestné činnosti dopouštějí opakovaně.

• Celoživotní delikventi

Členové této skupiny jsou obvykle velmi brzy vystaveni rizikovým faktorům a začnou se trestné činnosti dopouštět daleko dříve. Jejich chování bývá velmi často nezvladatelné a častěji u nich dochází ke zvýšené míře násilí.

• Výlučně mladiství pachatele

Mnohem větší skupina mladých lidí, kteří se trestné činnosti začnou dopouštět v dospívání a často ve skupinách. Převážná většina z těchto pachatelů z trestné činnosti však vyroste.⁷⁸

(V grafu č.7 je znázorněna struktura násilné trestné činnosti mladistvých v roce 2009 a v grafu č. 8 je struktura násilné trestné činnosti dětí v roce 2009)

⁷⁷ KOCOURKOVÁ, J., HORT, V. Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů. *Kriminalistický sborník : psychologie*. 2004, č. 5, s. 28 - 29.

⁷⁸ STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. s. 17,18.

Závěr

Násilné trestné činy, zejména trestné činy namířené proti životu a zdraví jsou bezpochyby jedněmi z nejzávažnějších skutkových podstat, neboť se dotýkají těch nejzákladnějších životních hodnot. Humanismus nás učí dát provinilci příležitost k nápravě, i když v některých případech by si podle mě zasloužil trest smrti. Cílem zákona musí tedy být určitý kompromis, který zaručí jak ochranu společnosti, tak i umožní napravit se. Podle mého názoru u nejzávažnějších útoků na život a zdraví, zvláště dojde-li k nim za přitěžujících okolností, by však počet takových šancí měl být striktně limitován a výše uvedený kompromis by se měl změnit v jednoznačnou ochranu společnosti. Pomineme-li různé stupně mentální nedostatečnosti, které na základě lékařského posudku vyžadují zákonem stanovený speciální postup, a vezmeme-li v úvahu předpoklad, že vysoce inteligentní pachatelé se často vyhnou trestu, nabízí se otázka, nepřekročila-li humanizace vězeňství mez zajišťující účinnost v rámci prevence kriminality.

Po shrnutí problematiky násilných trestných činů soudím, že klima obecného cynismu je vydatně přiživováno nekvalitní a senzacechtivou filmovou produkcí, kterou masově konzumují právě skupiny obyvatelstva náchylné k přijímání záporných vzorů chování. Jako preventivní opatření by bylo třeba zavést např. kvóty na přítomnost násilných scén ve filmech, podobně jako je tomu v případě reklam či sexuálních scén v amerických filmech. Je pravda, že filmů s přehnanou brutalitou, které mají bezpochyby špatný dopad na budoucí vývoj lidské společnosti, je na televizních obrazovkách skutečně hodně a nikdo se nesnaží jejich množství alespoň omezit. Pokud se pouze spokojíme s konstatováním filmových tvůrců, pracovníků televizních společností a distributorů počítačových her, kterým jde pouze o velké finanční zisky, že žánr s násilnou tematikou je oblíbený, a nepodnikneme kroky k omezování násilí v běžném životě, bude tento trend stále pokračovat. Jestliže na televizních obrazovkách dnes a denně tečou potoky krve a zobrazované násilné jednání se stává součástí každodenního života, pak rozeznat rozdíl mezi kriminalitou v médiích a kriminalitou ve skutečném životě je pro mnohé lidi nesnadné.

Co se týká násilné činnosti mladistvých a nezletilých pachatelů, tak zkušenosti nenasvědčují tomu, že by jednali v důsledku duševního onemocnění nebo pod vlivem návykových látek či byli mentálně retardovaní. Prakticky ve všech případech jsou schopni si uvědomit realitu svého jednání, kterého se dopustili.

Násilná trestná činnost nepředstavuje v celkové statistice všech trestných činů dominantní procento zastoupení, přesto je však její místo v celkové kriminalitě velice významné. Stav a vývoj násilné kriminality lze považovat za určitý ukazatel míry úspěšnosti společnosti a státu v kontrole kriminality, neboť obavy občanů z kriminality a z toho, že se stanou její obětí, se týkají především násilné trestné činnosti. Mezi nejdůležitější součásti prevence násilné kriminality patří rozpoznání primární a sekundární prevence, rozvoj různých partnerství a rostoucí užívání metod situační prevence.

V průběhu devadesátých let 20. století stoupl počet vražd, vražedných pokusů a loupežných útoků na podnikatele. Bez morálních zábrán si počínala nová opora společnosti - ekonomičtí mafiáni i drobní zloději, kteří se chtěli dostat k většímu obnosu peněz tam, kde cítili, že noví podnikatelé jich mají dost. Nové podnikatelské prostředí a vyřizování účtů, ale také větší příliv cizinců vedl ke zvýšení počtu vražedných útoků. Postupně se ale situace více méně uklidnila.

Není sporu o tom, že ve srovnání s ostatními evropskými demokraciemi jsme na tom z hlediska násilí a kriminality nadále lépe a násilí je u nás relativně méně.

Násilná kriminalita jako celek není ve společnosti rozložena rovnoměrně. Závisí na takových sociodemografických charakteristikách, jako je pohlaví, věk, bydlení ve městě či na venkově, dále na sociálně ekonomickém statusu a i na stupni dosaženého vzdělání. Z vyjmenovaných poznatků vychází, že násilné trestné činy páchají mnohem častěji muži než ženy, zejména osoby do třiceti let věku nežli osoby starší, také příslušníci nižších sociálně ekonomických vrstev nežli středních a vyšších, osoby nevzdělané nežli osoby vzdělanější, lidé bydlící ve městech než na vesnicích apod.

Na počátku své bakalářské práce jsem si stanovila cíl zkoumat násilnou trestnou činnost páchanou zletilými a mladistvými pachateli. Využila jsem odbornou literaturu, zejména kriminalistické sborníky, které mi poskytly informace k dané problematice. Na základě získaných informací jsem se dozvěděla, že:

Zletilí pachatelé se na rozdíl od mladistvých pachatelů dopouštějí daleko závažnějších násilných trestných činů. Hlavním prostředkem k páchání násilné trestné činnosti se jeví jak u zletilých, tak i u mladistvých pachatelů především jejich vlastní síla a tělo. Dále lze u obou skupin pachatelů konstatovat použití nože jako vražedné zbraně a v případě zletilých pachatelů se vyskytují navíc i legálně či nelegálně držené střelné zbraně. Příčinou protiprávního jednání zletilých je v převážné většině případů špatná sociální situace a s tím související postavení ve společnosti. Tito lidé se pohybují na nejnižší příčce společenského obříčku a od toho se rovněž odvíjí absence

finančních prostředků. Tyto aspekty pak vyúsťují v závadné chování těchto jedinců. Příkladem takového jednání může být fyzické napadení partnerů nebo jiné formy domácího násilí. U mladistvých je jejich jednání ovlivněno především absencí fungující rodiny. V takovýchto rodinách je zájem rodičů o jednání mladistvého minimální, někdy téměř nulový. Proto se hlavním motivačním prvkem u mladistvého tává snaha upozornit na svoji osobu i za cenu páchání trestné činnosti. U zletilých pachatelů je hlavním motivem zlepšení finanční situace, v případě partnerských vztahů je cílem násilného jednání určitým způsobem ovládat jednání partnera. Příčinou recidivy jak u zletilých, tak i u mladistvých je po absolvování trestu návrat do stejné životní situace, která zapříčinila prvotní páchání trestné činnosti.

Dalším cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda se orgánům činným v trestním řízení daří násilné jednání objasnit, či nikoliv. Podle statistik, jež mi byly k dispozici, si myslím, že objasněnost násilné kriminality v porovnání s jinou je procentuálně poměrně vysoká.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

- 1) ČEPELÁK, J., KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický při GP ČSSR, 1986.
- 2) ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Nakladatelství Fakta, 1999. 204 s. ISBN 80-902614 -1-8.
- 3) ČERVENKA, V., POSPÍŠIL, A. Král lupičů. *Kriminalistický sborník: kazuistika*. 2004, č. 4.
- 4) ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí- přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. 1. vyd. Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0.
- 5) GÁL, F. *Násilí*. 1. vyd. Praha : nakladatelství EGEM, 1994. 143 s. ISBN 80-85395-41-X.
- 6) INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCII. *Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU*. 1. vyd. Praha : IKSP., 2006. 127 s. ISBN 80-7338-049-8.
- 7) KOCOURKOVÁ, J., HORT, V. Vražděné jednání dětských a adolescentních pachatelů. *Kriminalistický sborník : psychologie*. 2004, č. 5.
- 8) KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5.
- 9) KUČHTA, J. a kol. *Kriminologie, II. Část*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1993. 102 s. ISBN 80-210-0681-1.
- 10) KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
- 11) MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Jak a proč nás děti trápí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, s. r. o., 1997. 192 s. ISBN 80-7169-587-4.
- 12) MATOUŠEK, V., PTÁČEK, V. Úkladná vražda spáchaná nezletilcem. *Kriminalistický sborník*, 2003, č. 1.
- 13) MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 134 s. ISBN 80-246-0279-2.
- 14) NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. 134 s. ISBN 80-7066-821-0.

- 15) STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů*. 1.vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. 140 s. ISBN 978-80-7338-058-8.
- 16) STRACHOTA, Z., VALŮCH, J. *Být v obraze*. Mediální vzdělávání s využitím audiovizuálních prostředků. Praha: Člověk v tísni, 2007. 195 s. ISBN 978-80-86961-35-4.
- 17) SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.
- 18) ŠULC, V. Jak vraždí ženy. *Kriminalistický sborník*. 2002, č. 3.
- 19) URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. 191 s. ISBN 80-86898-94-6.
- 20) VANTUCH, P. *Kriminologie, zvláštní část*. 1. vyd.Brno: Univerzita J. E. Turckyně, 1982. 138 s.
- 21) VESELÁ, R; CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a média : problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. 825. publikace. Praha : Linde Praha, akciová společnost, 2009. ISBN 978-80-7201-772-0.

Internetové zdroje

- 1) ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie, studijní texty* [online]. Praha : 2008. [cit. 8. ledna 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>.
- 2) TESSYNA, L. *Charakteristika násilí, agrese, agresivity 3* [online]. 2007, poslední revize 26.9.2009 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupný z WWW: <http://sweet-tessyna.blog.cz/0804/charakteristika-nasili-agrese-agresivity-3>.
- 3) Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2010, vloženo: 17. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>.
- 4) Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2009, vloženo: 13. ledna 2010 [cit. 18. února 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>

Legislativní dokumenty

- 1) Česko. Trestní řád 2010, vč.změn provedených zákony č. 41/2009 Sb., č. 272/2009 Sb. a č. 306/2009 Sb.. In *Trestní zákoník 2010, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.*. 2010, číslo 747,
- 2) Česko. Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 27. listopadu 2006,č. 179/2006 : kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí. In *Policejní prezidium České republiky* . 2006, čl.2,
- 3) Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, s. 13 - 15.

Tabulky

Tabulka č. 1a: **Vraždy v roce 2009 v ČR**⁷⁹

Název	Zjištěno	Objasněno	V %	Z toho alkohol	Reci - divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
Vraždy loupežné	23	17	73,91	3	11	0	1	1
Vraždy sexuální	2	2	100	1	1	0	0	0
Vraždy motiv. Osobními vztahy	87	83	95,40	31	39	0	3	20
Vraždy na objednávku	4	3	75	0	1	0	0	0
Vraždy novorozence matkou	1	0	0	0	0	0	0	0
Vraždy ostatní	64	52	81,25	6	22	0	1	7
Vraždy celkem	81	157	86,74	41	74	0	5	28

Tabulka č. 1b: **Vraždy v roce 2010 v ČR**⁸⁰

Název	Zjištěno	Objasněno	V %	Z toho alkohol	Reci - divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
Vraždy loupežné	20	15	75	5	13	0	0	3
Vraždy sexuální	1	1	100	1	1	0	0	0
Vraždy motiv. Osobními vztahy	100	96	96	37	46	1	2	24
Vraždy na objednávku	2	1	50	0	0	0	0	1

⁷⁹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 78 s.

⁸⁰ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2010, vloženo: 17. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>.

Vraždy novorozence matkou	1	1	100	0	0	0	0	1
Vraždy ostatní	49	42	85,71	13	30	1	2	5
Vraždy celkem	173	156	90,17	56	90	2	4	34

Tabulka č. 2: **Oběti vražd podle věku a pohlaví v roce 2009 v České republice**⁸¹

Název	Nezletilí 1-14 let věku		Mladiství 15-17 let věku		Osoby 18 - 60 let věku		Osoby 60 a více let věku		Bez Rozlišení věku		celkem
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	všichni
Vraždy loupežné	0	1	0	0	5	8	3	6	8	15	23
Vraždy sexuální	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	2
Vraždy motivované osobními vztahy	3	1	0	2	50	24	6	1	59	28	87
Vraždy na objednávku	0	0	0	0	3	0	1	0	4	0	4
Vraždy novorozence matkou	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Vraždy ostatní	4	5	3	0	31	13	6	3	44	21	65
Celkem	5	7	3	0	90	45	16	10	114	62	176

⁸¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 79 s.

Tabulka č.3a: **Úmyslné ublížení na zdraví v roce 2009 v České republice**⁸²

Název	Zjištěno	Objasněno	V%	Z toho alkohol	Reci - divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
Úmyslné ublížení na zdrav	4756	3346	70,35	845	1540	87	298	322

Tabulka č.3b: **Úmyslné ublížení na zdraví v roce 2010 v České republice**⁸³

Název	Zjištěno	Objasněno	V%	Z toho alkohol	Reci - divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
Úmyslné ublížení na zdrav	4 786	3 451	72,1	840	1 564	96	298	278

Tabulka č.4: **Oběti úmyslného ublížení na zdraví dle věku a pohlaví v roce 2009 v České republice**⁸⁴

Název	Nezletilí 1-14 let věku		Mladiství 15-17 let věku		Osoby 18 - 60 let věku		Osoby 60 a více let věku		Bez Rozlišení věku		celkem
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	
Úmyslné ublížení na zdraví	108	29	262	42	2652	887	186	90	3208	1048	4256

⁸² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 83 s.

⁸³ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2010, vloženo: 17. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>.

⁸⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 83 s.

Tabulka č.5a: **Loupeže v roce 2009 v České republice**⁸⁵

Název	Zjištěno	Objasněno	V%	Z toho alkohol	Reci - divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
Loupeže ostatní	4343	1974	45,43	179	1219	225	429	180
Loupeže na finančních institucích	172	76	44,19	2	36	0	2	0
Loupeže celkem	4515	2049	45,38	181	1255	225	431	180

Tabulka č.5b: **Loupeže v roce 2010 v České republice**⁸⁶

Název	Zjištěno	Objasněno	V%	Z toho alkohol	Reci - divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
Loupeže ostatní	3 874	1 834	47,34	135	1 170	128	311	163
Loupeže na finančních institucích	145	66	45,51	2	37	0	0	3
Loupeže celkem	4019	1900	47,27	137	1207	128	311	166

⁸⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 81 s.

⁸⁶ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2010, vloženo: 17. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>.

Tabulka č. 6: **Oběti loupeží podle věku a pohlaví v roce 2009 v České republice**⁸⁷

Název	Nezletilí 1-14 let věku		Mladiství 15-17 let věku		Osoby 18 - 60 let věku		Osoby 60 a více let věku		Bez Rozlišení věku		celkem všichni
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	
Loupeže ostatní	221	46	266	50	1392	1482	217	486	2056	2059	4115
Loupeže na finančních institucích	0	0	0	0	10	130	2	3	2	133	145
celkem	221	46	266	50	1402	1612	219	484	2068	2192	4260

Tabulka č. 7a: **Stav násilné kriminality v ČR v roce 2009**⁸⁸

	Nápad	Objasněno	Objasněnost %
Vraždy	181	157	88,7
Usmrcení lid. plodu	2	2	100
Opuštění dítěte	11	8	72,2
Únos	7	2	28,6
Loupež	4515	2049	45,4
Násilí proti úřední osobě	902	838	92,9
Úmyslné ublížení na zdraví	4756	3346	70,4
Rvačky	16	10	62,5
Násilí a vyhrož. sk. obv.	91	63	69,2
Braní rukojmí	7	7	100
Nebezpečné vyhrožování	1589	1296	81,6
Vydírání	1256	922	73,4

⁸⁷ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 82 s.

⁸⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 73 s.

Omez. a zbav. os. svobody	245	157	64,1
Porušení domovní svobody	2075	1187	57,2
Neoprávněný zásah do domu	382	289	75,7
Týrání věřené osoby	163	119	73
Týrání os. v spol. domě	507	410	80,9
Omezení svobody vyznání	0	0	0
Útisk	20	11	55
Ostatní	5	1	20
Celkem	16887	10951	64,9

Tabulka č. 7b: Stav násilné kriminality v ČR v roce 2010⁸⁹

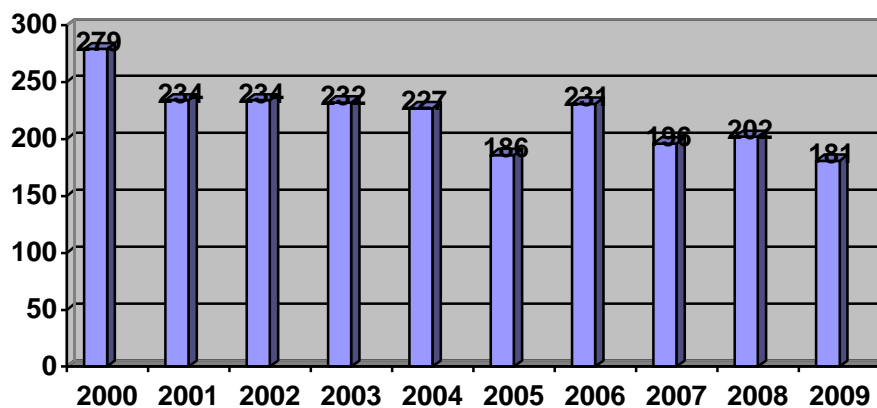
	Nápad	Objasněno	Objasněnost %
Vraždy	173	156	90,17
Usmrcení lid. plodu	1	0	0
Opuštění dítěte	15	11	73,33
Únos	10	6	60
Loupež	4019	1900	47,27
Násilí proti úřední osobě	891	824	92,48
Úmyslné ublížení na zdraví	4 78 6	3 451	72,10
Rvačky	16	10	62,5
Násilí a vyhrož. sk. obv.	116	85	73,27
Braní rukojmí	6	4	66,66
Nebezpečné vyhrožování	2 06 8	1 734	83,84
Nebezpečné pronásledování	537	390	72,62

⁸⁹ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2010, vloženo: 17. ledna 2011 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>.

Vydírání	1 35 9	976	71,81
Omez. a zbav. os. svobody	278	185	66,54
Porušení domovní svobody	2 56 1	1 485	57,98
Neoprávněný zásah do domu	427	332	77,75
Týrání věřené osoby	159	103	64,77
Týrání os. v spol. domě	568	477	83,97
Omezení svobody vyznání	0	0	0
Útisk	32	18	56,25
Ostatní	6	3	50
Celkem	18 0 73	12 170	67,33

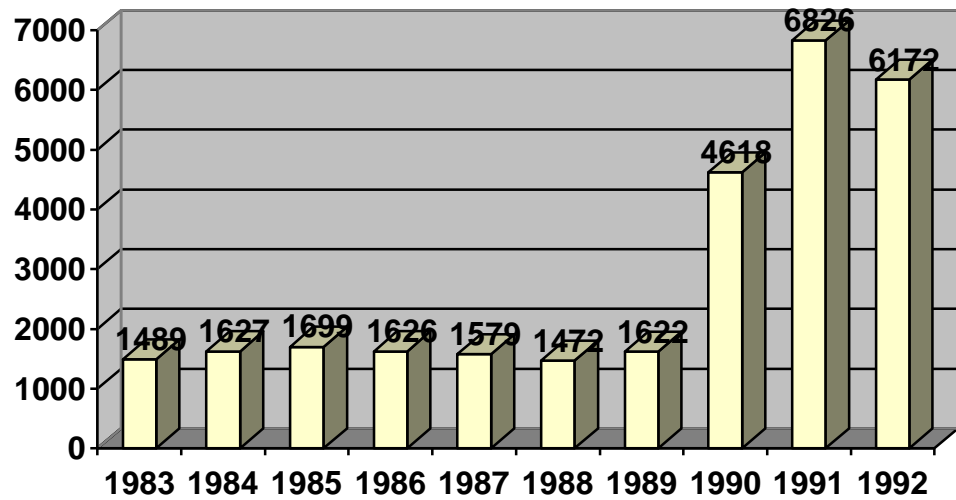
Grafy

Graf č. 1: Počet vražd v České republice od roku 2000 do 2009⁹⁰

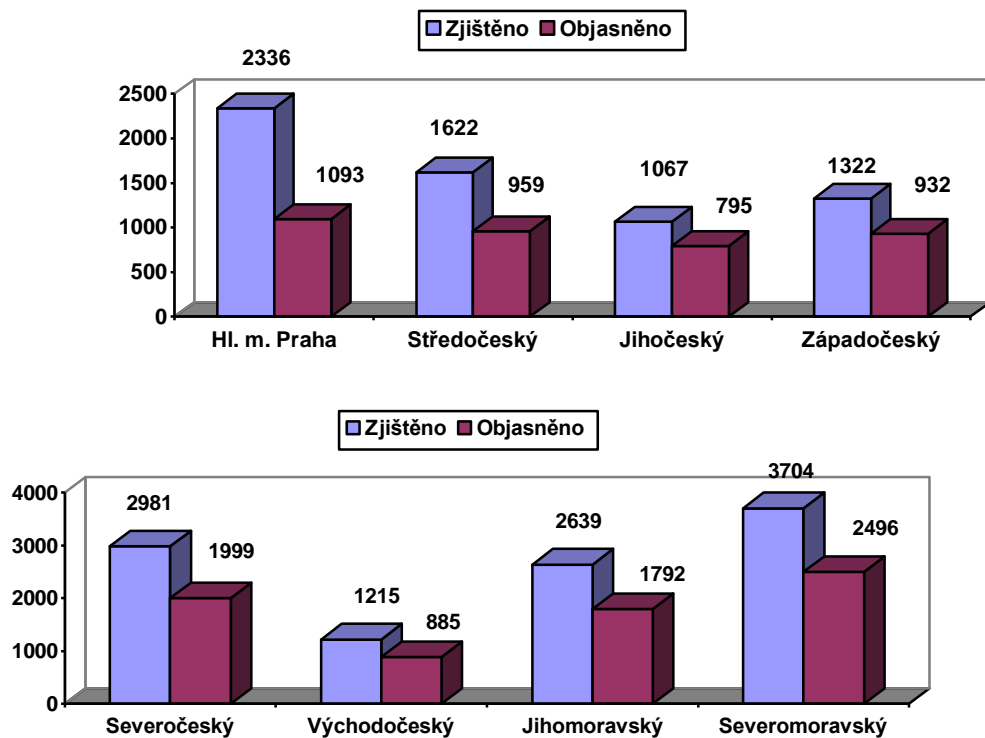

⁹⁰ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2009, vloženo: 13. ledna 2010 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>.

Graf č. 2: Vývoj počtu stíhaných trestných činů - Loupež⁹¹

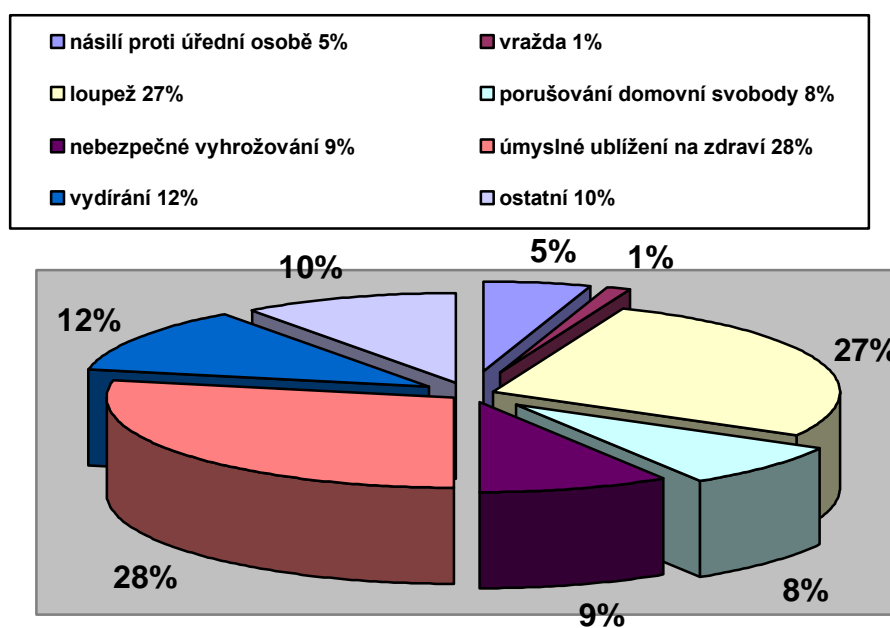
Graf č. 3: Násilná kriminalita v roce 2009⁹²

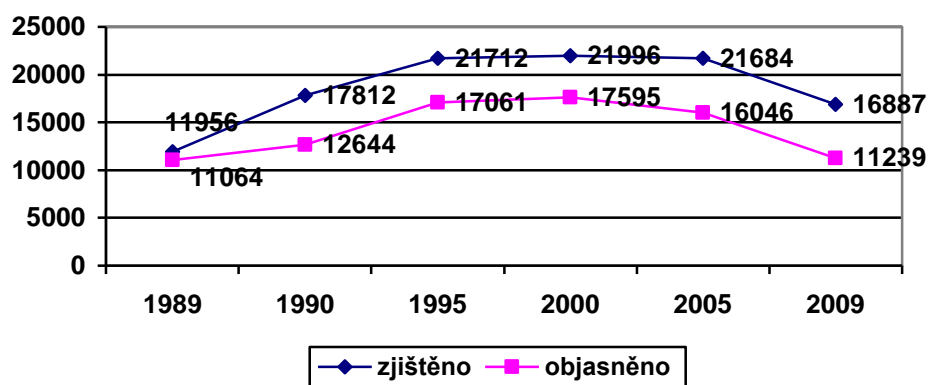
⁹¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. 1. vyd. Praha : Universita Karlova, 1993. s. 137.

⁹² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 74 s.

Graf č. 4: **Struktura násilné kriminality v ČR v roce 2009**⁹³

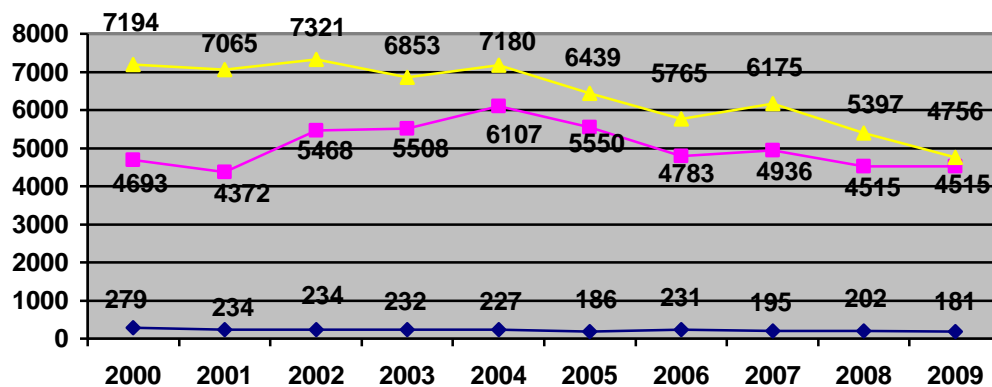
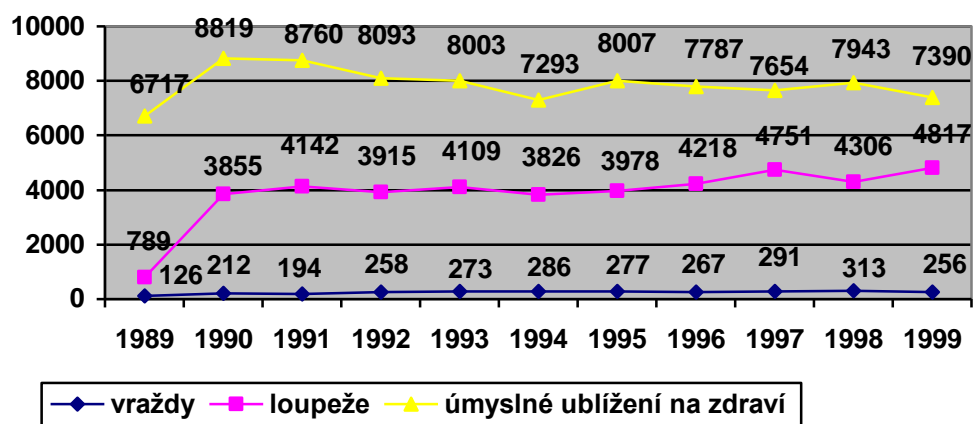
Graf č. 5: **Dynamika násilné trestné činnosti v ČR**⁹⁴

⁹³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 75.

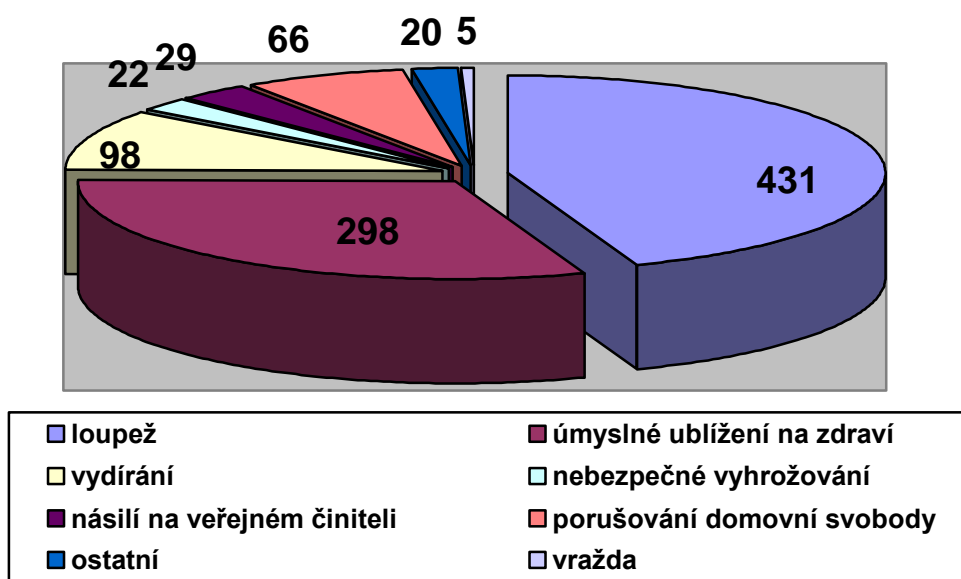
⁹⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 76 s.

Graf č. 6: Vývoj vybraných násilných TČ za posledních 20 let v České republice⁹⁵

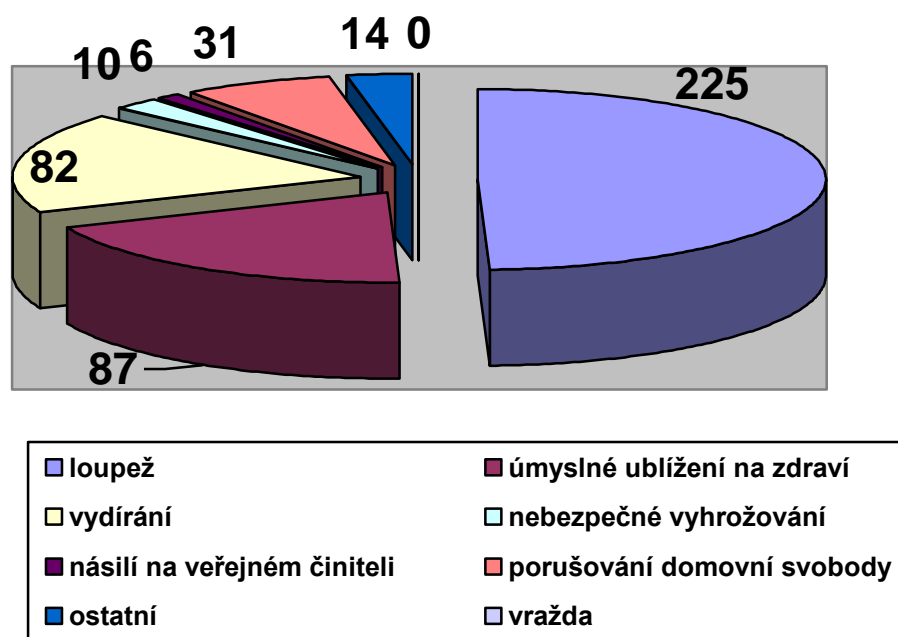

⁹⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 77 s.

Graf č. 7: Struktura násilné trestné činnosti mladistvých v roce 2009⁹⁶

Graf č. 8: Struktura násilné trestné činnosti dětí v roce 2009⁹⁷

⁹⁶ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2009, vloženo: 13. ledna 2010 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>.

⁹⁷ Evidenčně statistický systém kriminality [online]. Praha : Policejní prezidium ČR. 2009, vloženo: 13. ledna 2010 [cit. 18. února 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>.